

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Т. С. Матвєєва

**КУРСОВА, КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА:
ЕТАПИ ВИКОНАННЯ, СТРУКТУРА,
ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ,
НОРМИ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ**

**Навчально-методичний посібник
для студентів філологічного факультету**

Харків – 2018

УДК 821. 161. 2:378. 22
М 33

Рецензенти:

Ю. М. Безхутрий – доктор філологічних наук, професор кафедри історії української літератури Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

Л. В. Ушкалов – доктор філологічних наук, професор кафедри української та світової літератури Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

*Затверджено до друку рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 6 від 30.05. 2018 року)*

М 33

Матвєєва Т. С. Курсова, кваліфікаційна робота: етапи виконання, структура, правила оформлення, норми бібліографічного опису: Навчально-методичний посібник для студентів філологічного факультету. 2-ге вид., доопрац., випр. й доп. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 64 с.

Навчально-методичний посібник містить систематизовані рекомендації для студентів філологічного факультету щодо виконання курсової, кваліфікаційної роботи: обсяг, структура, технічні правила оформлення студії (цитування, посилання, список використаної літератури, правила скорочення слів тощо).

УДК 821. 161. 2:378. 22

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2018

© Матвєєва Т. С., 2018

© Дончик І. М., макет обкладинки, 2018

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	4
ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ, КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	4
РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ ЗА ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	7
РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ ПІД ЧАС ПУБЛІЧНОГО ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	8
КРИТЕРІЇ НОВИЗНИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПОРІВНЯНО З КВАЛІФІКАЦІЙНОЮ РОБОТОЮ СТУДЕНТА ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	8
ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО СКЛАДНИКІВ РОБОТИ.....	9
ЗРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ.....	10
ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ЗМІСТУ.....	15
ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ РОБОТИ.....	32
ТЕХНІЧНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ РОБОТИ.....	33
ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ПОСИЛАННЯ.....	38
ПРАВИЛА СКОРОЧЕННЯ СЛІВ У БІБЛІОГРАФІЧНОМУ ОПИСІ.....	46
ПРИКЛАДИ СКОРОЧЕННЯ СЛІВ, ЩО ЧАСТО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ В БІБЛІОГРАФІЧНОМУ ОПИСІ.....	52
ВИМОГИ ДО КУРСОВОЇ РОБОТИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	63

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Написання курсової, кваліфікаційної роботи є обов'язковим складником навчального процесу, етапом або підсумком університетської освіти, концентрованим вираженням набутих теоретичних знань і практичних навичок. Кожен із цих видів роботи синтезує елементи реферативності й творчого пошуку, що одночасно забезпечує як об'єктивне поцінування напрацьованого попередниками матеріалу з досліджуваної проблеми, так і продукує самостійні спостереження й висновки студента.

Зміст такої роботи – осягнення мовних явищ або закономірностей розвитку літературного процесу загалом чи окремих його елементів, а *форма* – структурованість, аналітичність. Гармонія змісту й форми досягається дотриманням послідовності виконання роботи, знанням певних правил, принципів.

ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ, КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

ЕТАПИ ВИКОНАННЯ

1. Вибір *теми*, погодження її з науковим керівником.

2. Для курсової роботи: складання графіка виконання роботи, його затвердження науковим керівником.

Для кваліфікаційної роботи: укладання з науковим керівником угоди щодо написання кваліфікаційної роботи, в якій (угоді) визначаються об'єкт, предмет дослідження, його структура, план, методологія, графік виконання із зазначенням кінцевого терміна подання роботи на кафедру для попереднього захисту з подальшою рекомендацією (за умови якісного виконання роботи, що засвідчується підписом наукового керівника) до офіційного публічного захисту перед атестаційною комісією факультету.

3. Ознайомлення з художнім (публіцистичним, науково-критичним, іншим) *текстом (текстами)* – об'єктом вивчення. Здебільшого, читання й подальші текстуальні студії здійснюються за академічними виданнями: повним зібранням творів (для художньої літератури), публіцистики чи науково-критичних праць відомих літературознавців/мовознавців, які (видання) містять науковий коментар текстів. Літературознавчі й мовознавчі студії також часто виконуються за стародруками або, навпаки, за інтернет-матеріалами, що засвідчує тяглість культурного процесу й широту наукових інтересів гуманітаристики; крім того, предметом дослідження власне мовознавчих робіт є словники, «живе» мовлення респондентів, візуальні (вивіски), аудіо-візуальні об'єкти

(реклама) тощо. Якщо художній твір (твори), літературознавчі, мовознавчі студії тривалий час не перевидавався (-лися) (наприклад, через ідеологічні причини), то доцільно звернутися до прижиттєвих журнальних (газетних) чи окремих публікацій автора, до закордонних видань. Твори давньої літератури студент-філолог повинен читати в оригіналі (адаптований переклад сучасною українською літературною мовою допускається як виняток, якщо оригінал тексту недоступний).

4. *Збирання літератури за темою роботи:* або на картках із повним бібліографічним описом джерела, або за допомогою створення власного електронного каталога. Список структурується за абеткою чи за хронологічним принципом (залежно від часу видання джерела).

5. *Опрацювання науково-теоретичної, критичної літератури, формулювання мети й завдань роботи.*

6. *Аргументування новизни, практичного значення власних спостережень* над об'єктом дослідження на основі напрацювань попередників.

7. *Написання розділів курсової, кваліфікаційної роботи,* текст яких повинен поєднувати реферативний та оригінальний складники. Робота має завершуватися висновками – переліком здобутків, що з'явилися в процесі виконання поставлених завдань.

8. *Технічне оформлення роботи,* подання її для перевірки науковому керівникові.

9. *Апробація роботи* здійснюється в формі обговорення розділів, підрозділів роботи в науковому семінарі; доповідей на засіданнях факультетського Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених; виступів на студентських наукових конференціях; участі в конкурсах наукових студентських робіт тощо.

10. *Формою апробації результатів виконання роботи* є публікації (вони зазначаються окремо).

11. На всіх етапах виконання роботи науковий керівник консультує студента.

12. *Захист курсової роботи* в науковому семінарі.

13. *Попередній захист кваліфікаційної роботи* на засіданні випускової кафедри.

14. *Захист кваліфікаційної роботи* перед атестаційною комісією факультету.

НАУКОВЕ КЕРІВНИЦТВО

Науковий керівник консультує студента (студентів) протягом терміну виконання курсової, кваліфікаційної роботи, контролює дотримання ним (ними) графіка її написання.

СТУДЕНТ ЗОБОВ'ЯЗАНИЙ

1. Дотримуватися графіка виконання роботи.
2. Оформити роботу за вимогами освітнього стандарту.
3. Своєчасно подати роботу науковому керівникові для перевірки й рекомендації до захисту (в науковому семінарі чи перед атестаційною комісією факультету залежно від типу виконуваної студії).

Відповідальність за якість курсової, кваліфікаційної роботи найперше покладається на студента: зміст, структура, стиль, технічне оформлення, грамотність викладу.

СТУДЕНТ МАЄ ПРАВО

1. Обирати аспекти, напрями дослідження.
2. Пропонувати власне бачення й підходи до розв'язання поставлених задач.
3. Аргументовано, етично реагувати на зауваження наукового керівника, рецензента.

СТРУКТУРА РОБОТИ

1. Титульна сторінка.
 2. Зміст.
 3. Вступ (загальна характеристика роботи).
 4. Розділи: їхня кількість варіюється залежно від виду роботи й курсу, на якому вона виконується:
 - курсова робота – два розділи;
 - кваліфікаційна робота першого (бакалаврського) рівня вищої освіти – три розділи;
 - кваліфікаційна робота другого (магістерського) рівня вищої освіти – чотири розділи.
- Кількість розділів* також може обумовлюватися специфікою теми, вибором аспектів її розробки, структурою.
5. Висновки.
 6. Список використаної літератури.
 7. Анотації (українською мовою, англійською (німецькою, французькою) мовою). *Примітка:* до змісту роботи анотації не включаються.

ОБСЯГ РОБОТИ

курслова робота – 1–1,5 д. а. (40 000–60 000 знаків із пробілами включно зі списком використаної літератури або 22–33 сторінки тексту);

кваліфікаційна робота першого (бакалаврського) рівня вищої освіти – 2–2,5 д. а. (80 000–100 000 знаків із пробілами включно зі списком використаної літератури або 44–55 сторінок тексту);

кваліфікаційна робота другого (магістерського) рівня вищої освіти – 3,5–4 д. а. (140 000–160 000 знаків із пробілами включно зі списком використаної літератури або 77–88 сторінок тексту).

Примітка: кількісні параметри роботи не враховують додатки до роботи: графіки, таблиці, малюнки, діаграми тощо.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ ЗА ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Оформлення роботи – 15 балів.

Зміст роботи – 85 балів.

Критерії оцінювання оформлення роботи

Дотримання обсягу роботи – 5 балів.

Правильне структурування роботи – 5 балів.

Список використаної літератури (30–50 науково-теоретичних, критичних праць) – 5 балів.

Критерії оцінювання змісту роботи

Актуальність теми роботи (об'єкт, предмет, підхід) – 10 балів.

Наукова новизна, практична значущість роботи (новий матеріал, нова методика його опрацювання, нова класифікація) – 10 балів.

Обґрунтованість та достовірність отриманих результатів (несуперечливість теоретичних підвалин, доцільність методів, достатній обсяг емпіричного матеріалу) – 10 балів.

Загальний зміст роботи (повнота огляду стану розробки проблеми; наявність усіх необхідних визначень; логічність та послідовність викладу матеріалу; ґрунтовність аналізу емпіричного матеріалу; аргументованість висновків та їхня відповідність завданням роботи) – 25 балів.

Узгодженість мети, завдань роботи та висновків і анотацій; аргументований зв'язок між теоретичною й практичною частинами роботи – 10 балів.

Самостійність та ініціативність під час виконання роботи – 10 балів.

Захист роботи або наукові публікації – 10 балів.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ ПІД ЧАС ПУБЛІЧНОГО ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Відгук наукового керівника – 40 балів.

Рецензія – 20 балів.

Оригінальність (визначається на основі показників оригінальності за коефіцієнтами подібності № 1 і № 2) – 5 балів.

Апробація роботи:

- доповіді на конференціях, участь у конкурсах тощо – 2 бали;
- статті, тези (опубліковані або прийняті до друку на момент захисту) – 3 бали.

Захист роботи:

змістовність та повнота донесення до аудиторії інформації щодо суті та основних результатів здійсненого дослідження (володіння теоретичним матеріалом, науковою термінологією роботи, знання емпіричного матеріалу та методів його вивчення, обґрунтованість, переконливість основних положень та висновків студії) – 10 балів.

Презентація:

усна:

- логічність та послідовність викладення матеріалу – 4 бали;
- мова, стиль, загальна культура ведення наукової полеміки та поведінки – 3 бали;

наочна:

наявність та якість роздаткового матеріалу; візуальної презентації, використання мультимедіа тощо – 3 бали.

Примітка: якщо робота не передбачає наочної презентації, бали за наочність перерозподіляються серед інших критеріїв якості презентації.

Відповіді на запитання:

- відповіді надано на всі запитання – 5 балів;
- відповіді вичерпні, аргументовані – 5 балів.

Загальна кількість балів – 100.

КРИТЕРІЇ НОВИЗНИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПОРІВНЯНО З КВАЛІФІКАЦІЙНОЮ РОБОТОЮ СТУДЕНТА ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Крім вищезазначених технічних вимог, студент зобов'язаний враховувати таке:

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра повинна бути змінена: розширена за рахунок нового досліджуваного матеріалу чи аспекту;

2. Кваліфікаційна робота магістра повинна містити мінімум один новий повноцінний розділ (остаточно кількість таких розділів визначається в процесі роботи, залежно від специфіки обраної теми);
3. Доповнюються об'єкт, предмет вивчення, формулювання мети й завдань роботи;
4. Суттєво доповнюється перший оглядовий (реферативний) розділ роботи: збільшується кількість опрацьовуваних джерел – науково-теоретичних, літературно-критичних тощо;
5. Додаються теоретичні аспекти розгляду певного літературно-художнього чи мовного явища, отже, опрацьовуються й вносяться до розділу нові джерела;
6. Збільшується кількість аналізованих художніх творів чи мовного матеріалу. Якщо ж досліджуваного матеріалу було достатньо в роботі бакалавра, то предметом вивчення в новому розділі повинен бути достатньо вагомий новий аспект, а не частковості;
7. Розширюється спектр використовуваних у роботі методів аналізу;
8. Дослідницькі розділи кваліфікаційної роботи бакалавра не можуть автоматично переноситися до кваліфікаційної роботи магістра. Вони переробляються з урахуванням написаного нового розділу (розділів).

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО СКЛАДНИКІВ РОБОТИ

Титульна сторінка повинна містити такі дані:

- назва міністерства, під грифом якого виконано роботу;
- назва навчального закладу, в якому виконано роботу;
- назва факультету;
- назва випускової кафедри;
- тема роботи;
- тип роботи: курсова, кваліфікаційна;
- курс;
- форма навчання (для студентів заочної форми навчання);
- рівень вищої освіти (назва може змінюватися);
- спеціальність, спеціалізація (ідентифікація може змінюватися);
- прізвище, ім'я, по батькові виконавця роботи (зазначаються повністю);
- прізвище, ім'я, по батькові (зазначаються повністю), науковий ступінь, посада наукового керівника;
- місце, рік виконання роботи.

Титульна сторінка не нумерується, може оформлюватися за допомогою шрифтів різних кеглів, жирності.

Розміщення інформації повинно бути пропорційним, виглядати естетично. Крапки в кінці речень не ставляться, слово *тема* в назві роботи не пишеться, сама назва в лапки не береться (крім заголовка (заголовків) художнього твору (творів), періодичних видань, що вивчаються).

ЗРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ТВІР А. СВИДНИЦЬКОГО «ЛЮБОРАЦЬКІ»: ПРОБЛЕМАТИКА, ЖАНРОВА СВОЄРІДНІСТЬ

Курсова робота
студентки 3 курсу
першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти
спеціальності 035 «Філологія»
спеціалізації 035.01 «українська
мова і література»
Іваненко Маргарити Сергіївни

Науковий керівник:
Марченко Ірина Анатоліївна,
кандидат філологічних наук,
старший викладач

Харків – 2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

**ДРАМАТУРГІЧНА СПАДЩИНА О. ОЛЕСЯ: ЖАНРОВА
СВОЄРІДНІСТЬ, СИМВОЛІКА**

Кваліфікаційна робота
студента 4 курсу
першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти
спеціальності 035 «Філологія»
спеціалізації 035.01 «українська мова
і література»
Павленка Юрія Олександровича

Науковий керівник:
Васильченко Сергій Дмитрович,
кандидат філологічних наук,
доцент

Харків – 2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

МОТИВ ГРІХА В ДРАМАТУРГІЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кваліфікаційна робота
студентки 2 курсу
другого (магістерського) рівня
вищої освіти
спеціальності 035 «Філологія»
спеціалізації 035.01 «українська мова
і література»
Тимощук Наталії Олексіївни

Науковий керівник:
Андреєва Валентина Ігорівна,
доктор філологічних наук,
професор

Харків – 2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

**ФРАГМЕНТАРНА ПРОЗА В ТВОРЧОСТІ О. КОБИЛЯНСЬКОЇ:
ПРОБЛЕМАТИКА Й ПОЕТИКА**

Кваліфікаційна робота
студента 2 курсу
заочної форми навчання
другого (магістерського) рівня
вищої освіти
спеціальності 035 «Філологія»
спеціалізації 035.01 «українська мова
і література»
Поліщука Юрія Сергійовича

Науковий керівник:
Любавський Валентин Миколайович,
кандидат філологічних наук,
доцент

Харків – 2018

Примітка: спеціальність 035 «Філологія» також містить спеціалізації:

– 035.033 «слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська»;

– 035.034 «слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – російська»;

– 035.10 «прикладна лінгвістика»;

– 035.08 «класичні мови та літератури (переклад включно)».

Спеціальність 061 «Журналістика»:

спеціалізація 061 «журналістика».

ЗМІСТ – це наступна сторінка за титульною сторінкою роботи. Він містить заголовки та номери початкових сторінок усіх структурних складників роботи. Сторінка зі змістом нумерується. Переважно, це друга сторінка роботи.

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ЗМІСТУ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
 Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РЕЦЕПЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОМАНУ КРИТИКОЮ Й ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВОМ	 5
1.1. Екзистенціалізм як філософсько-естетичне явище: сутність та основні поняття.....	5
1.2. Жанрова природа інтелектуального роману.....	10
1.3. Український інтелектуальний роман 1920-х років в оцінці критики й літературознавства.....	15
Висновки до розділу 1.....	20
 Розділ 2. ХУДОЖНЯ МОДЕЛЬ БУТТЯ В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІЙ РОМАНІСТИЦІ В. ПІДМОГИЛЬНОГО	 22
2.1. Філософія людської екзистенції в романі «Місто».....	22
2.2. Філософія жіночого існування в романі «Невеличка драма»...	34
Висновки до розділу 2.....	44
 Розділ 3. ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНА ПАРАДИГМА РОМАНІСТИКИ В. ДОМОНТОВИЧА	 46
3.1. Екзистенціальні виміри буття-людини-у-світі в романі «Дівчина з ведмедиком».....	46
3.2. Екзистенціал самотності як предмет художньої рефлексії в романі «Доктор Серафікус».....	57
Висновки до розділу 3.....	68
 ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	76

ВСТУП

Розкриває суть і стан вивчення наукової проблеми (задачі) та її значущість, підстави й вихідні дані для розробки обраної теми, обґрунтування необхідності її дослідження.

Подається загальна характеристика роботи в рекомендованій послідовності.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ

За допомогою аналізу та зіставлення з відомими розв'язаними проблемами (науковими задачами) обґрунтовується актуальність, доцільність роботи для розвитку відповідної галузі науки. Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним: досить кількома реченнями висловити головне – суть проблеми або наукового завдання.

ЗВ'ЯЗОК РОБОТИ З НАУКОВИМИ ПРОГРАМАМИ, ПЛАНАМИ, ТЕМАМИ

Коротко викладається зв'язок обраного напрямку досліджень із планами організації, де виконано роботу.

Наприклад:

«Курсову роботу виконано в науковому семінарі (назва семінару) на кафедрі історії української літератури Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна відповідно до тематичного плану її наукових досліджень: “Жанрово-стильові особливості та поетика української літератури IX—XXI століть”».

«Кваліфікаційну роботу виконано в науковому семінарі (назва семінару) на кафедрі історії української літератури Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна відповідно до тематичного плану її наукових досліджень: “Жанрово-стильові особливості та поетика української літератури IX—XXI століть”».

Примітка: кожна кафедра має власний план наукових досліджень, відповідно, студент обирає потрібне.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Формулюються мета й завдання, які необхідно виконати для досягнення поставленої мети.

Наприклад:

Мета роботи полягає в...;

Метою роботи є...;

Реалізація (досягнення) поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань...;

Мета дослідження обумовила його завдання...;

Мета роботи полягає в розкритті...;

Для реалізації зазначеної мети передбачається розв'язання дальших завдань...;

Метою передбачено вирішення таких завдань... тощо.

Завдання дослідження підпорядковуються його меті. Здебільшого, формулюється від двох до п'яти завдань залежно від рівня (курсова, кваліфікаційна) виконуваної роботи.

Водночас використовуються такі найбільш прийнятні слова, як:

виділити, визначити, виробити, виявити, відпрацювати, встановити, дослідити, запропонувати, здійснити, обґрунтувати, охарактеризувати, передбачити, покращити, поширити, проаналізувати, розкрити, розробити, спрогнозувати, у(-в)досконалити, узагальнити, уніфікувати, упровадити тощо.

ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення.

Наприклад:

Об'єктом дослідження є художній доробок М. Коцюбинського всіх періодів творчості, а також листування, незавершені твори й нотатки;

Об'єкт дослідження – п'єси М. Куліша 1927—1932 років;

Об'єкт дослідження – інтелектуальна українська романістика 20-х років ХХ століття;

Об'єктом вивчення в роботі є прозові та драматичні твори Г. Хоткевича, опубліковані в прижиттєвих та посмертних виданнях;

Об'єктом дослідження є українська еміграційна лірика (1945—1990).

Або:

Об'єкт дослідження – оцінні найменування осіб в українській мові кінця ХІХ—початку ХХ століття;

Об'єкт дослідження – категорія умови у виявах її функціональної когнітивної сутності та засоби мовленнєвої реалізації відношень умови в синтаксичних структурах різного типу;

Об'єктом дослідження є назви корисних рослин у східнослов'янських говірках української мови;

Об'єктом вивчення в роботі є прізвища, поширені на території Центральної та Східної Донеччини;

Об'єктом вивчення є мова епістолярію представників української інтелігенції кінця ХІХ—початку ХХ століття;

Об'єктом дослідження є ономазіологічні структури віддієслівних іменників української мови та концептуальні моделі, покладені номінатором в основу їхнього творення тощо.

ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Міститься в межах об'єкта.

Наприклад:

Предмет дослідження – поетика роману В. Винниченка «Рівновага»;

Предметом дослідження став феномен національного характеру в художньому доробку Г. Хоткевича;

Предметом вивчення в роботі є екзистенціальні модуси людського буття, екзистенціальні мотиви, художні моделі, представлені інтелектуальними романами В. Підмогильного, В. Домонтовича, Є. Плужника та М. Могилянського;

Предмет дослідження – поетика драматургії М. Куліша 1927—1932 років тощо.

Або:

Предмет дослідження – семантико-словотвірні та стилістичні особливості іменників – оцінних найменувань;

Предметом дослідження стали поліпредикатні та поліпредикативні конструкції зі значенням умови, репрезентовані простими реченнями, складними конструкціями з підрядним, сурядним та недиференційованим реченнєвотвірними зв'язками, й надфразні єдності;

Предметом вивчення в роботі є мотиваційні зв'язки та просторова варіативність фітономенів в українських східнословобожанських говірках;

Предметом дослідження є лексико-семантичні та словотвірно-структурні особливості прізвищ Центральної та Східної Донеччини;

Предмет вивчення – такі лексико-семантичні, стилістичні та граматичні особливості мовних одиниць та їхнє графічне відтворення в українському епістолярії кінця ХІХ—початку ХХ століття, що можуть бути потрактовані як соціолектизми інтелігентської верстви, і які виявляють головні тенденції та джерела формування соціолекту української інтелігенції зазначеного періоду;

Предмет дослідження – закономірності вибору мотиваторів українських віддієслівних іменників зі структур знань про позначене тощо.

Отже, об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться як загальне й часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Саме на нього спрямована основна увага студента, оскільки предмет дослідження визначає тему роботи.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Подається перелік методів дослідження, використаних для досягнення поставленої в роботі мети. Перераховувати їх потрібно не відірвано від змісту роботи, а коротко, проте змістовно визначаючи, *що* саме досліджувалося за допомогою того чи того методу. Це допоможе пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Наприклад, використання **біографічного методу** обумовлює розгляд біографії письменника як визначального моменту творчості. Йдеться про дослідження художніх творів на основі встановлення їхнього зв'язку з особою митця, його життєвим шляхом, світоглядом та естетичними вподобаннями.

За допомогою **культурно-історичного методу** твори мистецтва досліджуються в культурно-історичному контексті, в зв'язку з середовищем, яке сприяло їхній появі. Засадничими складниками цієї методології є сцієнтизм (уподібнення літературознавчої методології до методів природничих наук), генетизм (з'ясування культурологічних, біографічних та літературних джерел тексту), історизм (інтерпретація літературного твору як історичної пам'ятки), еволюціонізм (обстоювання критерію популярності під час вибору корпусу літературних творів) тощо.

Порівняльно-історичний метод (компаративізм) передбачає порівняльне вивчення фольклору, національних літератур, процесів їхнього взаємозв'язку, взаємодії, взаємовпливів. Літературні явища аналізуються з огляду на подібність між ними, яка заснована на їхній спорідненості (близькості, спільності походження) та спілкуванні (контактах). Методологічний апарат порівняльно-історичного підходу становлять генетичний (генеалогічний) і пов'язаний із ним контактологічний метод дослідження. Відповідно, генетично-контактний (генеалогічно-контактологічний) метод спрямований на вивчення міжлітературних зв'язків і відношень, які стосуються спадкоємності й комунікації в сфері міжлітературних і міжкультурних відносин. Предметом генетично-контактного дослідження є еволюція та взаємозалежність літературних явищ, що ґрунтується на їхніх зв'язках у літературному просторі й часі. На відміну від монографічного аналізу окремого літературного явища (твору, творчості письменника, стилю, періоду тощо), котрий полягає в поділі єдиного цілого на складники з метою вивчення його внутрішньої будови, генези й функціональних якостей, порівняльний літературознавчий аналіз має справу з бінарним, щонайменше, об'єктом, співвідносні складники якого належать до різних жанрів, стилів, національних літератур, видів мистецтв і дисциплін, а також відрізняються за етнокультурними, релігійними, гендерними чи будь-якими іншими ознаками. Отже, метою

порівняльного аналізу є вивчення міжлітературних, інтертекстуальних, інтердисциплінарних зв'язків і відношень.

Психологічний метод вивчає зв'язки *автор – твір, твір – читач*, суб'єктивний рівень авторського творіння, що досягається читачем залежно від власного душевного складу й життєвого досвіду.

Психоаналітичний метод (фройдизм) досліджує сферу підсвідомих потягів, які впливають, зокрема, й на творчу діяльність, тому аналіз художнього твору за допомогою цього методу передбачає пошук його (твору) сексуального джерела, оскільки твір вважається продуктом переробки емоційних конфліктів, породжених дитячими сексуальними переживаннями. Фактично художня творчість розглядається як сублімоване символічне вираження первісних психічних імпульсів і потягів (інфантильно-сексуальних у своїй основі), відкинутих реальністю й таких, що знаходять компенсаторне задоволення в фантазії.

Літературна герменевтика як наука тлумачення текстів, учення про принципи їхньої інтерпретації прагне розкрити істинний смисл, закладений автором у літературний твір, що дійшов до нас у викривленому чи неповному вигляді. У науковому прочитанні й тлумаченні текстів герменевтика керується філологічними принципами дослідження з урахуванням конкретних історичних реалій, культурної ситуації, в яких ці тексти виникли. У герменевтиці оприявнюється єдність мистецтва розуміння, тлумачення й застосування, що виявляється в межах системи *твір – читач – традиція*.

На вивчення літературного досвіду читача скерована **рецептивна естетика**. Ідеться про сприймання художніх творів, про їхній вплив на публіку: розбіжності між текстом і твором, адекватність читацького сприйняття, проблеми інтерпретації тексту художнього твору, смислу художніх висловлювань. Основна ідея рецептивної естетики така: *твір виникає, реалізується* тільки в процесі *зустрічі*, контакту літературного тексту з читачем, який завдяки *літературному зв'язку*, своєю чергою, впливає на твір, визначаючи тим самим конкретно-історичний характер його сприйняття й побутування. Рецептивна естетика надає читачеві можливість творити власний текст із даного, адже літературний твір – це лише подразнювач, що збуджує думки, емоції, уявлення читача, пов'язані з його власним, а не письменницьким, досвідом. В уяві читача з'являються ідеї, поняття, які первісно не були закладені автором, і, навпаки, чимало з того, що хотів би вкласти автор у свідомість читача, лишається поза увагою. Двох схожих думок про твір, згідно з теорією рецептивної естетики, бути не може, адже саме читання провокує появу суб'єктивного складника. Отже, основним предметом вивчення рецептивної естетики є рецепція, тобто сприйняття літературних творів читачем або слухачем.

Структурно-семіотичний метод як поєднання структуралізму та семіотики (семіології) також може продуктивно використовуватися в роботі. Відповідно, аналізуються внутрішньотекстові відношення, бінарні опозиції на різних рівнях структури художнього твору, особливо в дослідженнях художнього мовлення, віршування, композиції, сюжету. Художні твори вивчаються як цілісні явища в сукупності змістових та формальних характеристик стосовно уявної чи реальної дійсності (подібне дослідження може мати на меті виявлення структурних та функціональних властивостей як окремих елементів та одиниць тексту, так і виявлення семіотичних ознак і рис художнього твору як явища культури). Йдеться про пізнання, розкодування тексту – самоцінного феномена, про виявлення, опис і пояснення структур мислення, які є основою культури минулого й теперішнього.

Реакцією на структуралізм став **постструктуралізм** із його негациєю позитивних знань, спроб раціонально обґрунтувати феномени дійсності і, насамперед, культури. Постструктуралістична аналітико-інтерпретаційна стратегія спрямована на демістифікацію метафізичних уявлень про стійку концептуальність тексту та демонстрацію його внутрішньої конфліктності й «вільної гри зчеплень», зумовлених міжтекстовими зв'язками й безперечним зміщенням центру й маргінесу. Постструктуралізм висунув концепцію нестійкої природи значення та процесуальності означування. Знаки є не стільки власне знаками, скільки їхніми слідами, а текст не має визначеної мети; не існує семантичного центру, лише децентрування – серія переходів од присутності до відсутності. У літературознавчій царині критика структуралізму здійснювалася за чотирма основними напрямками: проблеми структурності, знаковості, комунікативності й цілісності суб'єкта. Найбільш послідовно критика структури постала в теоріях реконструкції, текстуальної продуктивності, шизофренічного дискурсу та ризому. Пантекстуальна позиція постструктуралістів, які редукували свідомість людини до письмового тексту, а заразом розглядали як текст (чи інтертекст) літературу, культуру, суспільство, історію, обумовила їхню постійну критику суверенної суб'єктивності особистості й сприяла появі численних концепцій про *смерть суб'єкта*, через якого говорить мова, про *смерть автора* (заперечувалося традиційне уявлення про автора як про джерело тексту, джерело значення та єдиного авторитету під час інтерпретування), а в підсумку й про *смерть читача* з його текстом-свідомістю, розчленованим в інтертексті культурної традиції.

Саме концепція децентрування структури стала основою одного з напрямів постструктуралізму – **деконструктивізму**. Будь-який текст, зокрема й художній, можна не лише написати, а й сконструювати й реконструювати, складати й розкладати, дописувати й переписувати,

розписувати й описувати. Обстоюється ідея тексту, позбавленого контексту, оскільки поза текстом нічого не існує. Деконструкція передбачає виявлення внутрішньої суперечності тексту, віднайдення в ньому прихованих і непомічених не тільки недосвідченим читачем, але й самим автором, «залишкових смислів» – спадку дискурсивних практик минулого, закріплених у мові в формі мисленнєвих стереотипів і безсвідомо трансформованих за допомогою сучасних авторів мовних кліше.

На теорію й практику постструктуралізму спирається **постмодернізм** із засадничими для нього поняттями: світ як хаос, криза авторитетів, епістемологічна невпевненість, авторська маска, подвійний код і пародійний модус оповідання, суперечливість, дискретність, фрагментарність оповідання (принцип нонселекції), провал комунікації (комунікативна ускладненість). Також ідеться про вільне поєднання жанрів та стилів, брак самозаглибленості, карнавалізацію, принцип творчої співгри читача/глядача. Постмодерністичні дискурси змінюють встановлені межі між жанрами, художніми формами, теорією та практикою, високим та низьким стилями. Світ в уяві постмодерністів постає аморфним, розпливчастим, до кінця не визначеним, а отже, незрозумілим та ірреальним. Однак автор і не повинен шукати сенс буття, він мусить його створювати, а для цього стануть у пригоді написані раніше твори інших письменників. Автор має занурити читача в написане іншими, переосмисливши їхні цитати, фрагменти, уривки, фабули. Постмодерністська література не руйнує буття, а лише іронізує з приводу його модерністської інтерпретації. Текст пишеться заради тексту, форма починає домінувати над змістом. Триває деканонізація літературних традицій.

Методом дослідження тексту як знакової системи, що пов'язана з іншими системами, а також як взаємодії різних кодів, дискурсів, «голосів», переплетених у тексті, є **інтертекстуальність** – своєрідне перекодування, що встановлює каркас для пов'язування тексту з іншими подібними текстами. Крізь призму інтертекстуальності сам світ постає величезним текстом, у якому все колись уже було сказано, а існування нового уможлиблюється лише змішуванням елементів у нових комбінаціях. Тож, культура сприймається єдиним інтертекстом, який, своєю чергою, є претекстом будь-якого тексту, що виникає. Наслідком уподібнення свідомості до тексту стало інтертекстуальне розчинення суверенної суб'єктивності людини в текстах-свідомостях – складниках «великого інтертексту» культурної традиції. З огляду на це, текст наділяється практично автономним існуванням і властивістю «прочитувати» історію. Загалом концепція інтертекстуальності пов'язана з вищеозначеною теоретичною *смертю суб'єкта*, *смертю автора*, а також *смертю* індивідуального тексту, розчиненого в явних чи прихованих цитатах, а в результаті й *смертю читача*, «неминучо

цитатна» свідомість якого така ж нестабільна й невизначена, як безплідні пошуки джерел цитат, що складають його свідомість. Тому ряд *автор–текст–читач* перетворюється на єдине безкінечне поле для *гри письма*.

«Олітературеним» напрямом у філософії є **екзистенціалізм** із фундаментальною ідеєю існування людини в світі без Бога, ірраціональному й абсурдному, в стані страху й тривоги, поза абстрактними моральними законами. І мораль, і соціальна поведінка, і людська сутність формуються тільки в сфері буття, в яке людина «закинута» і смисл якого вона намагається – часто безуспішно – зрозуміти. Буття в світі для екзистенціалізму синонімічне поняттю свободи, що являє передусім свободу від усього позаособистісного. Відмова від свободи означає поглинання особистісного начала безособовим, а тим самим і несправжність існування. Приймаючи свободу, людина приймає й відповідальність за моральні підсумки свого перебування в світі – вона «стурбована» й станом світу, й власною долею. Здійсненням свободи є вибір між справжнім і несправжнім існуванням у процесі *створення себе*, що є основним змістом людського життя. Екзистенціалізм проголошує принцип обов'язкової «ангажованості» людини, яка усвідомлює, що кожен її вибір, залишаючись індивідуальним учинком, водночас володіє значущістю для всього людства, оскільки це вибір між примиреністю з абсурдом і бунтом проти нього. Безперервність створення себе й безкінечно відтворювана ситуація вибору всупереч тотальній ірраціональності світу – основний сюжет літератури екзистенціалізму.

На реконструкцію жіночої історії та жіночої літературної традиції, ревізію патріархальних канонів та стереотипних уявлень, вивчення проблеми андрогінії та лесбійської традиції, дослідження природи жіночого тексту та жіночого прочитання тексту, руйнування патріархальних зразків мови, аналіз проблеми жінки в постколоніальній ситуації, пошуки альтернативної логіки та можливість жіночої епістемології спрямована **феміністична критика**.

Продуктивною є методологія **постколоніальної критики**, що використовується під час аналізу культури (літератури, політики, історії тощо) колишніх колоній європейських імперій. Постколоніальні твори прикметні розмаїттям методів і теоретичних напрямів: культурологія, фемінізм, психоаналіз, деконструктивізм.

Основою **міфокритичної методології** є ідея про міф як вирішальний фактор для розвитку всієї художньої продукції людства, давньої та сучасної. Всі літературно-художні твори або прямо називаються міфами, або частіше в них відшукується стільки структурних і змістових елементів міфу (міфологем, міфем), що останні стають визначальними для розуміння й оцінки цього твору. Міф розглядається не тільки як природне, історично обумовлене джерело художньої творчості, що дало йому

первісний поштовх, але й як трансісторичний генератор літератури, який тримає її в певних міфоцентричних межах. Ідеться про вивчення природи «вічних» символів, образів, тем, конфліктів, художніх інваріантів у літературах різних епох тощо. Концептуально-методологічними відгалуженнями міфологічної критики є архетипна, ритуальна, символічна, структуральна, що вивчають, відповідно, функціонування в літературі архетипних форм, міфологічних тем, мотивів, глибинні процеси формування символічних структур як віддзеркалення історичного досвіду людських спільнот у прагненні наративно упорядкувати мінливу дійсність (космогонічні, антропологічні, героїчні, календарні, міленарні міфи). Характерним для літератури ХХ століття способом творчого опрацювання міфу став **неоміфологізм**, для якого притаманні такі ознаки, як активне перетворення міфологічного матеріалу й конструювання нових міфологічних світів; використання не лише європейської міфології, а й міфів інших культурних ареалів; поява специфічних композиційно-тематичних жанрових форм: роман-міф, драма-міф, поема-міф, фентезі.

Активно використовуваним методом у літературознавчих студіях є **метод мотивного аналізу**, що уможливлює глибинне осягнення ідейно-художніх домінант окремого твору, групи творів або творчості окремого митця, типологічно споріднених творів різних письменників. Ідеться про зміст, способи поєднання й комбінування, художньо-виражальні функції неподільних смислових одиниць – мотивів (головних і другорядних, сталих і динамічних).

Перспективним є **метод інтердисциплінарності**, який передбачає співпрацю двох чи більше академічних дисциплін на перетині складних проблем, спільних із іншими галузями, і залучення методологічного досвіду тих галузей до вивчення літератури. Інтердисциплінарність має справу з предметом, що виходить за межі однієї дисципліни, проте її мета залишається в площині дисциплінарного дослідження й полягає в перенесенні методів з однієї дисципліни в іншу. Інтердисциплінарними є міжмистецькі та постколоніальні студії, *імагологія* (останнє є системою споріднених дисциплін, що вивчають історичні, культурологічні, соціологічні, психологічні, політологічні аспекти образів, за посередництва яких учасники спілкування уявляють самі себе й партнера. Наприклад, *літературна імагологія* – галузь літературної компаративістики, що вивчає зображення в національних літературах інших народів і країн).

У мовознавстві найчастіше використовують таку методологію:

Лінгвістичний аналіз тексту – аналіз будь-якого тексту як продукту мовно-розумової діяльності людини із застосуванням лінгвістичних методів і прийомів з метою виявлення його структурно-смислової єдності,

комунікативної спрямованості та інтерпретації упорядкування мовних засобів для вираження смислу.

Порівняльно-історичний метод у мовознавстві – спосіб визначення генетичних відношень між мовами й відтворення напрямів доісторичного розвитку мов на підставі виявлення ознак звукової спорідненості семантично тотожних чи близьких морфем порівнюваних мов та історично послідовної зміни їхніх варіантів у межах однієї мови; основний засіб наукового опрацювання мовного матеріалу в порівняльно-історичному мовознавстві.

Зіставний метод – система прийомів і методик доаспектного систематичного порівняння мов на основі встановлення між ними смислової еквівалентності незалежно від їхньої спорідненості для виявлення в них загального й окремого (особливого). Зіставний метод є основою *зіставного (конфронтативного, контрактивного) мовознавства*, яке описує всі плани й рівні двох (рідше більшої кількості) мов. Існують зіставні фонетика (фонологія), морфеміка, словотвір, лексикологія, фразеологія, синтаксис. Мови зіставляються через еквівалентні тексти за допомогою прийому конфронтації, що передбачає дослідження співвідношення значущості мовних елементів і структур. За допомогою контрактивної методики в зіставляваних мовах виявляються нееквівалентні засоби, а також способи подолання нееквівалентності, наприклад, у процесі перекладу.

Метод опозицій – встановлення класів одиниць мови на основі протиставлення їх за певними диференційними ознаками. Виник у фонетиці для класифікації звуків мови. З фонетики поширився на фонологію, морфологію (дихотомічна класифікація відмінків, встановлення на базі опозицій словозмін, словотвірних і семантичних класів слів, синтаксичних конструкцій, системи граматичних категорій).

Трансформаційний метод – різновид лінгвістичного дослідження, що формулює правила перетворень (трансформації) для різних синтаксичних одиниць. Кожна синтаксична одиниця може бути зведена до так званої ядерної конструкції (речення), від якої, застосовуючи різні трансформації, можна утворювати різноманітні речення. Мову при цьому розглядають як сукупність ядерних речень і певної множини трансформацій, що їх можна застосовувати до ядерних речень для одержання усіх речень цієї мови. До найпростіших належать трансформації перестановки членів синтаксичної одиниці та трансформації розширення речення введенням у нього нових елементів.

Статистичні методи – сукупність операцій та обчислень, використовуваних математичною статистикою для аналізу великих масивів, що підлягають впливу значної кількості факторів, які неможливо індивідуалізувати. Статистичні методи застосовуються у всіх галузях мовознавства: для встановлення спорідненості мов, відмінностей у структурі мови на

різних етапах її розвитку, для типології текстів чи виявлення їхніх стилістичних особливостей, для визначення авторства непідписаних творів, для з'ясування взаємозв'язків у системі мови або в тексті між одиницями того самого чи різних рівнів.

Активно застосовується також **дистрибутивний аналіз** – один із основних методів визначення й класифікації одиниць мови, розроблений у *дескриптивній лінгвістиці*. Дистрибутивний аналіз базується виключно на розподілі одиниць відносно одна одної в потоці мовлення, вивченні оточення аналізованої одиниці, тобто її дистрибуції. Виняткове значення в дистрибутивному аналізі має додаткова дистрибуція, яка є основою для визначення позиційних варіантів одиниці (алофонів, аломорфів) чи множин одиниць, що належать до одного класу. *Контрастна дистрибуція* – основа для визначення різних класів мовних одиниць. За допомогою вільного варіювання виявляються варіанти одиниці, які не залежать від її позиції.

Компонентний аналіз – метод лінгвістичного вивчення значень слів, суть якого полягає в розщепленні значення слова на складники – сέми. Виділення в лексичній одиниці складників здійснюється за допомогою зіставлення її з іншими одиницями, що мають семантичну спільність із нею. Застосовується в поєднанні з дистрибутивно-статистичним аналізом. Має перевагу: необмежену кількість словесних значень можна описати й систематизувати як комбінації обмеженої кількості тих самих компонентів.

Контекстний аналіз – визначення мовленнєвих умов, у яких реалізується актуальне значення досліджуваної мовної одиниці. Основою контекстного аналізу є твердження про те, що багатозначні елементи мови в контексті функціонують у своїх конкретних значеннях. Об'єктом контекстного аналізу є елементи всіх рівнів мови – фонemi, морфemi, слова, словосполучення, речення. Як лінгвістичний метод контекстний аналіз враховує безпосередньо текстові умови вживання мовної одиниці, тобто лінгвістичний контекст, протиставляючи його останній мовленнєвій ситуації – екстралінгвістичному фактору виявлення значення мовних елементів. Вихідною операцією контекстного аналізу є визначення обсягу розпізнавального контексту, необхідного й достатнього для ідентифікації значення одиниці залежно від локалізації уточнювальних засобів та характеру значення, що уточнюється. Розпізнавальними вважають такі контексти, які постійно повторюються для того самого значення елемента й ніколи – для іншого його значення.

Цікавим є й такий напрям у мовознавстві, як **лінгвофольклористика** – вивчення мови усної народної творчості як із погляду внутрішньої мовної структури, так і в плані зв'язку мови фольклору з психологією народної творчості, з відображенням у вербалізованих формах світогляду народу. Лінгвофольклористика вивчає походження функцій власних і загальних назв у мові пісень, казок тощо, досліджує процеси формування

народнопоетичного словника, фразеологію, словотвір, синтаксис фольклорних жанрів, побутування фольклорних символів, функції типових фольклорних формул, характерних для різних жанрів.

*Зазвичай, у роботі використовуються **кілька методів**, що взаємодіють залежно від поставлених завдань.*

*Перелік методів дослідження, праць, які склали теоретичну базу **літературознавчої роботи**, можна здійснити в такий спосіб:*

Або констатувавши:

«Теоретичною та методологічною основою роботи є праці вітчизняних і зарубіжних учених з історії та теорії літератури». (Після цього в дужках перераховуються за *абеткою* прізвища дослідників, які вивчали ту чи ту проблему).

Або конкретизувавши:

«Теоретико-методологічною основою дослідження є праці українських і зарубіжних літературознавців, присвячені з'ясуванню жанрової природи інтелектуального роману... (в дужках за *абеткою* перераховуються прізвища науковців); дослідження в царині структурної семантики та міфопоетики, здійснені ... (в дужках за *абеткою* перераховуються прізвища дослідників); крім того, підґрунтям роботи стали ідеї філософів-екзистенціалістів... (в дужках за *абеткою* перераховуються прізвища дослідників), які розглядали людське існування крізь призму екзистенціальних модусів. Теоретичну основу студії також складають положення психоаналітичних досліджень... (в дужках за *абеткою* перераховуються прізвища дослідників). Використано такі методи дослідження... (називаєте їх, коротко зазначаючи, чому саме ці методи було обрано)».

*Перелік методів дослідження, праць, які склали теоретичну базу **мовознавчої роботи**, можна здійснити в такий спосіб:*

«Основними методами дослідження є описовий метод, метод компонентного (для з'ясування лексико-семантичної організації) і контекстного аналізу (семантика й функціонування оцінних назв осіб визначалися в зв'язку з контекстним оточенням), а також частково квантитативний прийом (під час встановлення поширеності різних груп оцінної лексики, активності та продуктивності словотвірних типів). Теоретико-методологічною основою роботи є праці українських і зарубіжних мовознавців... (в дужках за *абеткою* перераховуються прізвища дослідників)».

«У роботі використані описовий та кількісний методи дослідження, за допомогою яких було здійснено лінгвістичну кваліфікацію антропонімікону Центральної та Східної Донеччини і встановлено склад

різноманітних груп антрополексем та антропоформантів. Застосований і метод семантичного аналізу для встановлення допрізвищевої семантики твірних основ антропонімів, метод словотвірного аналізу для з'ясування дериваційної специфіки прізвищ, прийоми інвентаризації та систематизації мовних одиниць. Теоретичну основу роботи складають положення наукових студій... (в дужках за абеткою перераховуються прізвища дослідників)».

«Базовим методом є когнітивно-ономасіологічний аналіз, який уможливив вивчення мотивації віддієслівних іменників сучасної української мови на підставі інтерпретації ономасіологічної структури та моделювання фрагмента знань про позначене. Як допоміжні використано методики морфемного, словотвірного аналізу. Зв'язок між значеннями віддієслівних іменників-полісемантів установлювали на підставі компонентного аналізу. Теоретична основа роботи – праці... (в дужках за абеткою перераховуються прізвища дослідників)».

НАУКОВА НОВИЗНА ОДЕРЖАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Необхідно виокремити й обґрунтувати відмінність одержаних результатів від відомих раніше, описати ступінь новизни.

Наприклад:

- вперше одержано;
- удосконалено;
- дістало подальшого розвитку;
- вперше розроблено нову систему... з використанням відомих (нових) принципів...;
- вперше здійснено комплексне...;
- вперше сформульовані й змістовно обґрунтовані...;
- створено концепцію, що забезпечує...;
- удосконалено методику... в частині...;
- удосконалено систему... з використанням виявлених тенденцій... що полягає в...;
- доведено залежність між...;
- доповнено загальну наукову картину... тощо.

Сформульовані наукові положення повинні читатися й сприйматися легко й однозначно, без нагромодження дрібних і таких, що затемнюють його суть, деталей і уточнень.

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОДЕРЖАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Подаються відомості про використання результатів дослідження або рекомендації щодо їхнього використання.

Наприклад, після завершення курсової роботи йтиметься про розширення, поглиблення напрацьованого матеріалу в кваліфікаційній роботі.

Положення й висновки *кваліфікаційної роботи* можуть стати основою подальших наукових студій, використовуватимуться на уроках з української літератури, під час підготовки факультативних занять, у гуртковій роботі в загальноосвітніх середніх навчальних закладах тощо.

АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОТИ

Зазначається, де оприлюднювалися результати дослідження. Зазвичай це обговорення розділів, згодом повного тексту роботи, її захист у науковому семінарі; виступ на засіданні Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів, молодих учених філологічного факультету (вказуються число, місяць, рік); доповідь на щорічній студентській науковій конференції в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна (вказуються назва конференції, число, місяць, рік); доповідь на студентській науковій конференції в іншому навчальному закладі (вказуються назва конференції, місце її проведення, число, місяць, рік). Участь у різноманітних конкурсах студентських наукових робіт (вказуються назва конкурсу, місце його проведення, число, місяць, рік, досягнутий результат).

ПУБЛІКАЦІЇ

Указуються *опубліковані (або розміщені в інтернет-просторі)* статті, тези тощо. Перелік публікацій подається за хронологією їхнього друку або за абеткою з повним бібліографічним описом.

СТРУКТУРА РОБОТИ

Структура дослідження визначається його метою й завданнями. Робота складається зі вступу, ... (указується кількість) розділів, висновків, списку використаної літератури, завершується анотаціями. Загальний обсяг дослідження ... (вказується загальна кількість) сторінки (сторінок) та ... (вказується загальна кількість) сторінки (сторінок) списку використаної літератури (...) (вказується кількість позицій).

До загального обсягу роботи не входять додатки, таблиці, які займають повну сторінку, список використаної літератури, анотації. *Але* всі сторінки, на яких містяться зазначені елементи, нумеруються (принцип нумерації – наскрізний).

ОСНОВНА ЧАСТИНА РОБОТИ

Основна частина роботи складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів.

Кожен розділ завершується висновками обсягом від півсторінки до однієї сторінки.

Кожен розділ починається з нової сторінки.

Перший розділ роботи є оглядово-теоретичним і складається переважно з двох підрозділів.

У першому підрозділі першого розділу зазвичай подається огляд критичних і літературознавчих студій за темою роботи з метою окреслити основні етапи розвитку фахової думки з обраної проблеми. Реферування не повинно бути безстороннім, зводиться до конспектування або до розгорнутого переказу джерел чи низки цитат із них, оскільки завдання цього етапу роботи – вироблення власного погляду на досліджувану проблему в контексті основних концепцій її бачення науковцями. Стисло, аналітично реферуючи праці попередників, студент повинен назвати ті питання, що залишилися недостатньо висвітленими або й невирішеними і, отже, визначитися з власними дослідницькими пріоритетами. *Обов'язкова умова* – залучення максимальної кількості науково-критичних робіт.

Матеріал може викладатися по-різному: або в хронологічній послідовності, або за принципом зіставлення позитивних і негативних оцінок явища, що досліджується.

Біографічні відомості про автора (письменника) не подаються.

У другому підрозділі першого розділу визначається зміст теоретичних понять, за допомогою яких здійснюватиметься дослідження, обґрунтовується перевага того чи того їхнього витлумачення, аргументується вибір визначень, якими студент послуговуватиметься в роботі.

Такими поняттями є, *наприклад*:

архетип, девіація, дискурс, екзистенція, жанр, інтелектуальний роман, інтерпретація, інтертекстуальність, кордоцентризм, карнавалізація, мета-текст, маргіналізація, модель світу (картина світу, образ світу, художній світ письменника), модернізм, модус, неоміфологізм, мотив, поетика, постмодернізм, характер, хронотоп тощо.

Або:

асоціативно-термінальна мотивація, когнітивний простір, комунікативний синтаксис, лексико-семантичне поле, мовленнєвий акт, мотиваційна ознака, парадигма, полісемія, семантична модель, соціолект, структурно-словотвірна модель, тип мотиваційного значення, трансформація тощо.

Примітка: загальний обсяг першого розділу не повинен перевищувати 20 % дослідницької частини роботи.

У наступних розділах із вичерпною повнотою викладаються результати власних досліджень автора з висвітленням того нового, що його він додає до розв'язання розроблюваної проблеми. Студент повинен оцінювати повноту вирішення поставлених задач, достовірність одержаних результатів, особливості їхнього зіставлення з подібними результатами вітчизняних і зарубіжних студій. Виклад матеріалу підпорядковується провідній ідеї, чітко визначеній студентом.

Розгортаючи свої думки, не треба захоплюватися цитуванням художнього тексту (інших джерел, що є об'єктом вивчення), а залучати цитати лише в разі крайньої потреби (і в цьому випадку скорочуючи їх до мінімально необхідного обсягу). Це ж стосується й цитування теоретичних, критичних матеріалів, оскільки курсова, кваліфікаційна робота не є розгорнутим рефератом. Натомість цінується вміння студента, наприклад, у літературознавчій студії, віднайти закономірність у зв'язку макро- й мікроелементів твору, визначити принципи взаємодії літературних напрямів, специфіку руху жанрів, літературного процесу в цілому через виникнення, розвиток і взаємозумовленість різних естетичних систем. Вагомість роботи збільшується, якщо залучається літературний контекст, оскільки кожне літературне явище – не ізольований факт, а наслідок взаємодії об'єктивних і суб'єктивних факторів (епоха, середовище, національний менталітет, біогенетичні чинники тощо), що мають виходи в майбутнє.

Крім того, виклад повинен бути містким і водночас лаконічним. Це означає, що студенту необхідно, накопичивши відповідний ілюстративний матеріал, зробити (на основі засвоєних теоретичних положень, оцінок дослідниками аналізованого твору (творів) чи іншого текстового матеріалу) або узагальнюючі висновки, або запропонувати власну точку зору на предмет вивчення (полеміка з попередниками має вестися аргументовано й коректно).

Спостереження студента мають виходити з об'єкта дослідження. Якщо вивчається художній твір, потрібно обов'язково використати судження самого митця про написане, висловлені в передмові, листуванні, щоденникових записах, менше – в автомемуарах, а вже після цього звертатися до науково-критичної літератури, мемуарів осіб із письменницького оточення (хоча мемуарні джерела все ж є суб'єктивним фактором оцінки об'єктивних реалій).

Обов'язково слід пам'ятати, що художній текст не може бути відбиттям теоретичної тези, тому не варто прагнути зробити його (текст) ілюстрацією вихідного теоретичного положення. Це призведе до спрощення, схематизації літературного процесу, оскільки кожне літературне явище – неповторна єдність елементів, яка може бути досліджена тільки з урахуванням комплексу теоретичних визначень, специфіки естетики

світобачення, позалітературних чинників. Це стосується й вивчення лінгвістичних явищ у макролінгвістичній площині.

Робота завершується **висновками** – підсумком зробленого в розділах. Тут варто уникати розлогих переказів, цитування, натомість зосередитися на власних теоретичних викладах. Також висновки повинні містити формулювання розв’язаної наукової проблеми (задачі).

АНОТАЦІЇ

Після списку використаної літератури на наступній сторінці розміщуються анотації українською та іноземною (англійською, французькою, німецькою) мовами.

Кожна з них оформлюється в такий спосіб:

Посередині сторінки напівжирними літерами пишеться слово

Анотація

Summary

Наступний і решта рядків вирівнюються за шириною сторінки.

Курсивом набираються прізвище, ініціали автора роботи, назва роботи (без лапок, за винятком заголовків художніх творів або інших джерел).

Текст анотації набирається стандартними літерами (без виділення курсивом чи в якийсь інший спосіб). Анотація повинна містити об’єкт, предмет, мету роботи, резюмувати висновки, до яких прийшов автор.

Ключові слова = Key words (ці два слова виділяються напівжирним шрифтом, після них ставиться двокрапка) в кількості від трьох до семи слів (залежно від виду роботи й об’єму вирішуваних завдань).

Обсяг анотацій:

– півсторінки (кожна анотація) для кваліфікаційної роботи студента першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: 1000 знаків із пробілами (для кожної анотації);

– одна сторінка (кожна анотація) для кваліфікаційної роботи студента другого (магістерського) рівня вищої освіти: 2000 знаків із пробілами (для кожної анотації).

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ РОБОТИ

Характерними для наукового тексту є:

цілісність, смислова завершеність, послідовність, взаємозв’язок, культура наукової мови, що забезпечується, зокрема, й засобами функціонально-синтаксичного зв’язку.

Це слова й словосполучення, що вказують на:

– *послідовність думки*: насамперед; перш за все; спочатку; найперше; по-перше; отже;

- *заперечення*: а; але; проте; у той час як; однак;
- *перехід від попередньої думки до наступної*: раніше ніж прийти до...; звернімося до...; спинімося на...; перейдімо до...; необхідно спинитися на...; розглянувши;
- *причинно-наслідкові зв'язки*: таким чином; завдяки цьому; відповідно до...; крім того;
- *висновок*: отже; все вищезазначене уможливило такий висновок (такі висновки); як висновок; підсумовуючи, слід сказати.

ТЕХНІЧНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ РОБОТИ

Робота набирається на комп'ютері, роздруковується на білих аркушах паперу формату А 4 (210 на 297 мм) з використанням шрифту Times New Roman текстового редактора Word, кеглем 14, полуторним міжрядковим інтервалом.

Текст вирівнюється за шириною, без міжабзацних пропусків.

Сторінкові береги: ліворуч – 25–30 мм; праворуч – 10–15 мм; згори, знизу – 20–25 мм.

Абзацний відступ – 6 мм.

До роздрукованої дипломної роботи додається її електронний варіант, записаний або на диску CD, CD–R, CD–RW, або на карті флеш-пам'яті.

Заголовки структурних частин роботи – **ЗМІСТ, ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ, ВСТУП, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ** набираються великими напівжирними літерами, без лапок.

Заголовки підрозділів набираються напівжирними прописними літерами (крім першої великої), без лапок.

Крапка в кінці заголовка розділу, підрозділу не ставиться. (Виняток: якщо заголовок розділу, підрозділу складається з двох речень, вони (речення) відділяються крапкою).

Заголовки розділу, підрозділу вирівнюються за центром сторінки.

Заголовки пунктів набираються прописними літерами (допускається курсив), крім першої великої, з абзацного відступу, вирівнюються за шириною сторінки. Заголовок пункту завершується розділовим знаком – крапкою. Текст пункту набирається одразу після заголовка пункту.

Відстань між заголовками розділу й підрозділу – один інтервал.

Відстань між заголовком розділу й текстом – два інтервали.

Відстань між заголовками розділу, підрозділу й текстом – два інтервали.

Кожну структурну частину роботи потрібно починати з нової сторінки.

НУМЕРАЦІЯ

Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який включається до загальної нумерації сторінок роботи. *На титульному аркуші* номер сторінки не ставиться, *на наступних сторінках* (включно зі змістом, списком використаної літератури, анотаціями, додатками тощо) номер сторінки проставляється в правому верхньому куті сторінки без крапки після цифри.

Номер *розділу* ставиться після слова «Розділ»; після номера крапка не ставиться; з нового рядка набирається заголовок розділу.

Або: заголовок розділу набирається після слова «Розділ» і його номера, в цьому випадку після номера розділу крапка ставиться.

Підрозділи нумеруються в межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу й порядкового номера підрозділу, між якими ставиться крапка. В кінці номера підрозділу також повинна стояти крапка.

Наприклад: 2.3. (третій підрозділ другого розділу). У тому ж рядку набирається заголовок підрозділу.

Пункти нумеруються в межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапки. В кінці номера також ставиться крапка.

Наприклад: 1.3.2. (другий пункт третього підрозділу першого розділу). У тому ж рядку набирається заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка.

Для нумерації використовуються арабські цифри.

Приклади розміщення на сторінці назв розділу, підрозділу, пункту

РОЗДІЛ 1 ПРОБЛЕМИ Й ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ М. КУЛІША

1.1. Рецепція драматургії М. Куліша 1927—1932 рр. у критиці й літературознавстві

1.1.1. Проблематика й поетика п'єс: загальна характеристика.

РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМИ Й ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ М. КУЛІША

1.1. Рецепція драматургії М. Куліша 1927—1932 рр. у критиці й літературознавстві

1.1.1. Проблематика й поетика п'єс: загальна характеристика.

ІНШІ ВИМОГИ ДО РОБОТИ

Робота повинна бути написана грамотно.

На одній сторінці допускається не більше двох виправлень.

Після списку використаної літератури студент проставляє відповідну дату (число (цифрою), місяць (словом), рік (цифрами)), ставить особистий підпис.

Дату й підпис можна проставити після анотацій.

Робота повинна бути підписана й науковим керівником.

До захисту робота подається в переплетеному вигляді.

Усі роботи до попереднього захисту на відповідній кафедрі перевіряються на наявність запозичень за двома показниками:

Показники оригінальності за коефіцієнтом подібності № 1:

не більше 50 % – оригінальна робота;

51–80 % – задовільна оригінальність;

більше 80 % – умовно оригінальна робота.

Примітка: коефіцієнт подібності № 1 – це значення (у відсотках), що визначає рівень запозичень, знайдених у певних джерелах (базах даних та інтернеті), які складаються з фрагментів тексту, що містять щонайменше п'ять слів.

Показники оригінальності за коефіцієнтом подібності № 2:

не більше 5 % запозичень – умовно оригінальна робота за будь-якого значення коефіцієнта № 1.

Примітка: коефіцієнт подібності № 2 – це значення (у відсотках), що визначає рівень запозичень, знайдених у певних джерелах (базах даних та інтернеті), які складаються з фрагментів тексту, що містять щонайменше двадцять п'ять слів.

ВИМОГИ ДО ЦИТУВАННЯ

Текст цитати починається й завершується лапками (лапки використовуються такі: « ». Якщо цитата містить назви друкованих видань, то необхідно використовувати для них інакші лапки: “ ” або „ ”).

Текст цитати наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання.

Наукові терміни, запропоновані іншим автором, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликають загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий».

Цитування повинно бути повним, без довільних скорочень авторського тексту й без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців під

час цитування допускається без порушення основного авторського тексту й позначається трьома крапками. Вони ставляться в будь-якому місці цитати. Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається.

Кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело.

При *непрямому цитуванні* (переказі, викладенні думок іншого автора своїми словами), що дозволяє економити текст, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і *також посилатися на джерело*.

Якщо автор роботи, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, то робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставляться крапка, тире й зазначаються ініціали автора роботи, а весь текст застереження вміщується в круглі дужки.

Наприклад: (курсив наш. – А. Б.), (підкреслено мною. – А. Б.), (розрядка наша. – А. Б.).

Якщо текст цитовано не за першоджерелом, то на початку бібліографічного посилання наводять пояснювальні слова.

Наприклад: «Наведено за: ...», «Цит. за: ...» («Цитовано за: ...». – Т. М.) і зазначають джерело, з якого запозичено текст.

Наприклад:

Цит. за: Грушевський М. С. Історія України–Руси. Київ, 1995. Т. 2. С. 72.

Поетичний текст цитується в рядок. Рядки строфи відділяються один від одного скісною рисою. Завершується цитування двома скісними рисками.

Наприклад:

Ось вона – весна остання,/Мед гіркий зачарування,/Труєне вино!//
(М. Рильський).

ОФОРМЛЕННЯ СПИСКУ ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Є кілька способів групування матеріалу в списку використаної літератури:

– *абетковий*: усі джерела подаються за абеткою прізвищ авторів і назв робіт. Роботи одного автора подаються за абеткою назв або за хронологією їхнього (робіт) написання;

– *систематизований*: джерела групуються відповідно до досліджуваних у роботі проблем. Загальні роботи виділяються в окремий розділ. Всередині розділів матеріал розташовується за абеткою;

– *хронологічний*: матеріал розташовується за принципом прямої або зворотної хронології виходу видань, усередині року – за абеткою прізвищ авторів і назв робіт;

– за розділами роботи: спочатку подаються загальні роботи, решта літератури розташовується за розділами за абеткою або в систематизованому порядку;

– за порядком цитування або згадування джерел у тексті.

Автор обирає будь-який спосіб групування літератури, враховуючи особливості власної роботи. Обраний спосіб повинен строго витримуватися. Зазвичай, це абетковий спосіб із наскрізною нумерацією джерел.

Усі кириличні джерела розташовуються за українською абеткою.

Джерела іншими мовами розташовуються за латинською абеткою після кириличних джерел.

Завершують список використаної літератури інтернет-посилання з зазначенням дати останнього звернення.

Якщо в списку використаної літератури є абревіатури назв періодичних видань і видань, що продовжуються, то необхідно додати список скорочень цих назв (це не стосується загальноприйнятих абревіатур). Такий список розміщується на окремій сторінці після списку використаної літератури.

НОРМИ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ

Основним джерелом інформації про книгу є титульна сторінка. Всі дані, які містяться на ній, подаються без змін.

У заголовку бібліографічного запису (заголовок і бібліографічний опис) подають відомості про одного, двох, трьох (чи більше) авторів, при цьому їхні прізвища, ініціали за скісною рисою не повторюють.

Замість знака «крапка й тире» («. – »), який розділяє зони бібліографічного опису, в бібліографічному посиланні застосовують знак «крапка».

Відомості, запозичені не з титульної сторінки документа (інформація про відповідального редактора, перекладача, упорядника, редакційну колегію, автора (авторів) передмови (вступної статті), післямови; про місце видання; про назву видавництва тощо), дозволено не брати в квадратні дужки.

Якщо назв місця видання, видавництва немає, використовуються позначення: Б. м., Б. в. (Без місця, Без видавництва. – Т. М.).

Відомості про цитований документ, опублікований іншою мовою, у бібліографічному посиланні наводять мовою оригіналу.

Не підлягає скороченню основна назва документа.

Відомості, які пояснюють або доповнюють назву, решта складників опису (назви видавництв; назви періодичних видань і видань, що продовжуються; назви установ, під егідою яких здійснено видання; назви

навчальних закладів; інформація про авторський колектив тощо) *можуть відтворюватися або повністю, або з використанням загальноприйнятих скорочень. Обраний спосіб опису повинен витримуватися послідовно.*

В описах довідкових видань (енциклопедії, словники) рекомендовано використовувати загальноприйняті аббревіатури.

Бібліографічне посилання містить такі елементи:

- заголовок бібліографічного запису (ім'я автора);
- основну назву документа;
- відомості, що належать до назви (пояснюють і доповнюють її);
- відомості про відповідальність (містять інформацію про осіб *і/або* організації, які брали участь у створенні документа);
- відомості про повторність видання (містять інформацію про зміни й особливості цього видання відносно попереднього);
- вихідні дані (містять відомості про місце видання, видавця та рік випуску документа);
- позначення та порядковий номер тому, номера або випуску, якщо є посилання на твір або публікації з багаточастинного (багатотомного чи серіального) документа;
- відомості про обсяг (кількість сторінок) документа (в разі посилання на нього загалом);
- назву документа (журналу, збірника, газети тощо), в якому опубліковано об'єкт посилання (наприклад, статтю);
- відомості про місцезнаходження об'єкта посилання – номер сторінки в документі (у разі посилання на його частину).

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ПОСИЛАННЯ

СВЯТЕ ПИСЬМО

Святе Письмо Старого і Нового Завіту/пер. П. О. Куліша, І. С. Левицького, І. Пулюя. Нью-Йорк; Лондон: Союз Біблійних Товариств, 1957. 825 с.; 249 с.

Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту: із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена професором І. І. Огієнком – митрополитом Іларіоном. Лондон, 1992. 959 с.; 296 с.

Святе Письмо Старого та Нового Завіту: повний переклад, здійснений за оригінальними єврейськими, арамейськими та грецькими текстами о. Іваном Хоменком. Рим, 1991. 1070 с.; 324 с.

Новий Завіт: Четвертий повний переклад українською мовою о. Рафаїла Турконяка. Київ: Біблійні товариства, 1997. 533 с.

ОПИС ДЖЕРЕЛА З ОДНООСІБНИМ АВТОРСТВОМ

Бахтин М. Проблемы поэтики Достоевского. Изд. 3-е. Москва: Худож. лит., 1972. 468, [2] с.

Примітка: в квадратних дужках зазначається кількість ненумерованих сторінок у виданні.

Безхутрий Ю. М. Хвильовий: проблеми інтерпретації: монографія/худож.-оформл. Б. П. Бублик. Харків: Фоліо, 2003. 495 с.

Бернадська Н. І. Український роман: теоретичні проблеми і жанрова еволюція. Київ: Академвидав, 2004. 366 с.

Головащук С. І. Словник-довідник з правопису/за ред. В. М. Русанівського; АН УРСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; рец.: М. А. Жовтобрюх, М. М. Пещак. Київ: Наук. думка, 1979. 343 с.

Костомаров М. І. Слов'янська міфологія: вибрані праці з фольклористики й літературознавства/упоряд. і прим. І. П. Бетко, А. М. Полотай; вст. ст. М. Т. Яценка; рец.: Ю. А. Пінчук, В. Л. Смілянська. Київ: Либідь, 1994. 384 с. (Бібліотека «Літературні пам'ятки України»).

ДВА АВТОРИ

Матяш І., Мушка Ю. Діяльність надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині: історія, спогади, архівні документи. Київ: Києво-Могилянська акад., 2005. 397, [1] с. (Бібліотека наукового щорічника «Україна дипломатична»; вип. 1).

Рошовська З. М., Черняк Ю. В. Сімейне законодавство України. Київ: Прецедент, 2006. 93 с. (Юридична бібліотека. Бібліотека адвоката).

ТРИ АВТОРИ

Акофф Р. Г., Магидсон Д., Эддисон Г. Д. Идеализированное проектирование: как предотвратить завтрашний кризис сегодня/пер. с англ. Ф. П. Тарасенко. Киев: Баланс Бизнес Букс, 2007. 265 с.

Багалея Д. И., Сумцов Н. Ф., Бузескул В. П. Краткий очерк истории Харьковского университета за первые сто лет его существования (1805—1905). Харьков: Тип. А. Дарре, 1906. 329 с.

ОПИС КНИГИ З ЗАГАЛЬНОЮ НАЗВОЮ

Українська новелістика кінця ХІХ—початку ХХ ст.: оповідання, новели, фрагментарні форми (ескізи, етюди, нариси, образки, поезії

в прозі)/упоряд. і прим. Є. К. Нахліка; вст. ст. І. О. Денисюка; ред. тому Н. Л. Калениченко. Київ: Наук. думка, 1989. 688 с.

Український правопис/редакція літ., мови та мистецтвознав.; ред. О. А. Дітель; АН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови. 4-те вид., випр. й доп. Київ: Наук. думка, 1993. 240 с.

Українська літературна енциклопедія: в 5 т./ред. кол.: Дзеверін І. О. (відп. ред.) та ін.; Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, УРЕ ім. М. П. Бажана. Київ: Гол. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1988. Т. 1: А—Г. 536 с.

Примітка: назви енциклопедій, словників тощо можна записати скорочено – у вигляді аббревіатури (стосується тільки загальноприйнятих скорочень).

Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних словосполучень/Л. О. Пустовіт, О. І. Скопенко, Г. М. Сюта, Т. В. Цимбалюк; за ред. проф. Л. О. Пустовіт; рец. Т. К. Черторизька. Київ: Довіра; УНВЦ «Рідна мова», 2000. 1018 с. (Бібліотека державного службовця. Державна мова і діловодство).

Історія української літератури ХІХ століття: навч. посіб. для філол. спец-й вищ. навч. закл.: у 3 кн./за ред. М. Т. Яценка. Київ: Либідь, 1997. Кн. 3: 70—90-ті рр. ХІХ ст. 429, [1] с.

БАГАТОТОМНИЙ ДОКУМЕНТ У ЦІЛОМУ

Якщо всі томи опубліковано протягом одного року:

Коллінз У. Твори: в 2 т. Київ: Дніпро, 1989.

Т. 1: Жінка в білому: роман/з англ. переклав О. Мокровольський. 583, [3] с.

Т. 2: Місячний камінь: роман/з англ. переклали В. Коробко та Л. Суярко. 460, [1] с.

Якщо томи публікувалися протягом кількох років

Гиппиус З. Н. Сочинения: в 2 т./вст. ст., подгот. текста и коммент. Т. Г. Юрченко; РАН, Ин-т науч. информ. по обществ. наукам. Москва: Лаком-книга: Габестро, 2001—2003. (Золотая проза серебряного века).

Т. 1: Романы. 2001. 367 с.

Т. 2: Романы. 2003. 415 с.

Окремий том

Франко І. Твори: в 3 т./ред. кол.: І. О. Дзеверін (гол.) та ін. Київ: Наук. думка, 1991—1992. (Бібліотека української літератури).

Т. 1: Поезії. Поєми/упоряд. і прим. М. С. Грицюті; вст. ст. Д. В. Павличка; ред. тому І. О. Дзеверін. 1991. 665, [1] с.

Або:

Франко І. Твори: в 3 т./упоряд. і прим. М. С. Грицюті; вст. ст. Д. В. Павличка; ред. тому І. О. Дзеверін. Київ: Наук. думка, 1991. Т. 1: Поезії. Поєми. 665, [1] с.

Розділ, глава, художній твір із книги

Вєрвєс Г. Д. Проза Івана Франка//Історія української літератури: у 8 т./відп. ред. О. Є. Засенко; авт. кн.: І. І. Басс, М. Ф. Бернштейн, Г. Д. Вєрвєс та ін. Київ: Наук. думка, 1969. Т. 4. Кн. 1: Література 70-х—90-х років ХІХ ст. С. 383—424.

Веселовский А. Н. История или теория романа//Избранные статьи/под общ. ред. М. П. Алексеева, В. А. Десницкого, В. М. Жирмунского, А. А. Смирнова; вст. ст. В. М. Жирмунского; коммент. М. П. Алексеева. Ленинград: Худож. лит., 1939. С. 3—27.

Кримський А. Ю. Андрій Лаговський//Твори: в 5 т./ред. кол.: І. К. Білодід (та ін.); упорядкув. і прим. Н. О. Вишневської та М. Л. Гончарука; ред. О. Є. Засенко. Київ: Наук. думка, 1972. Т. 2: Художня проза. Літературознавство і критика. С. 7—307.

Стаття зі збірника

Білецький О. І. Гоголь і українська література//Гоголь і українська література ХІХ ст.: зб. ст./ред. М. Равлюк. Київ: Держвидав худож. літ., 1954. С. 3—19.

Чорний Д. Міське самоврядування: тягарі проблем, принади цивілізації//По лівий бік Дніпра: проблеми модернізації міст України: кінець ХІХ—початок ХХ ст. Харків, 2007. Розд. 3. С. 137—202.

Стаття з серіального (періодичного) видання

Білецький О. Про прозу взагалі та про нашу прозу 1925 року//Черв. шлях. 1926. № 3. С. 133—164.

Бурбело В. Б. Сучасні концепції дискурсу та лінгвопрагматичні засади дискурсології//Вісн. КНУ ім. Т. Шевченка. 2002. Вип. 32—33: Іноземна філологія. С. 77—84.

Художній твір, уміщений у серіальному (періодичному) виданні

Стецик І. Мазєпа, гетьман України: роман/з фр. переклав Г. Филипчук//Всєсвіт. 1992. № 1—2. С. 3—83.

Стаття з довідкових джерел

Абетковий вірш//Літературознавчий словник-довідник/ред. кол.: Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремко. Київ: ВЦ «Академія», 1997. С. 7. (Nota bene).

Березовський І. П. Аарне//УЛЕ: в 5 т./ред. кол.: І. О. Дзеверін (відп. ред.) та ін.; Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, Гол. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана. Київ: Гол. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1988. Т. 1: А—Г. С. 7.

Загальний опис матеріалів конференції

Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування агропромислового комплексу: матеріали Всеукр. конф. молодих учених-аграрників (Харків, 11—13 жовт. 2000 р.)/М-во аграр. політики, Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. Харків: Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2000. 167 с.

Ризикологія в економіці та підприємстві: зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 27—28 берез. 2001 р./МОН України, Держ. податк. адмін. України. Київ: КНЕУ: Акад. ДПС України, 2001. 452 с.

Тенденції розвитку української літератури та літературної критики нових часів: тези доп. та повідомл. міжвуз. наук.-теорет. конф., 15—16 травня 1996 р./МОН України, Харк. держ. ун-т, Харк. від-ня міжнар. Фонду «Відродження». Харків: Б. в., 1996. 111 с.

Свобода в українській літературі: від свободи творчості до свободи сприйняття: матеріали Міжнар. наук. конф. (Харків, 12—13 жовт. 2017 р.)/МОН України, Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, філол. фак., каф. іст. укр. літ., Харк. літ. музей. Харків: Б. в., 2017. 225 с.

Стаття зі збірника матеріалів конференції

Безхутрий Ю. М. Проблема систематизації «типів творчості» у літературознавстві//Тенденції розвитку української літератури та літературної критики нових часів: міжвуз. наук.-теорет. конф., 15—16 травня 1996 р.: тези доп. Харків: Б. в., 1996. С. 3—4.

Хархун В. П. Володимир Винниченко і Станіслав Пшибишевський: «нове» мистецтво//Українська філологія: школи, постаті, проблеми: міжнар. конф., присвяч. 150-річчю від дня заснув. каф. укр. словесн. у Львів. ун-ті, 23—25 жовт. 1998 р.: зб. наук. пр. Львів: Світ, 1991. Ч. 1. С. 402—408.

Рецензія

Безхутрий Ю. М. Підмурівок знань про літературу//Вісн. ХНУ ім. В. Н. Каразіна. 2007. № 659. Сер.: Філологія. Вип. 64. С. 267—271. Рец. на кн.: Мистецтво слова: Вступ до літературознавства: підруч. для студ. гуманіт. спец-й вищ. навч. закл. 2-е вид., випр. й доп./А. Ткаченко. Київ: ВПЦ «Київ. ун-т», 2003. 448 с.

[Review]/Andre Wilson//Solanus. 2000. Vol. 15. P. 157—158. Rev. op.: Independent Ukraine: a bibliographical guide to English—language publications, 1989—1999/Bohdan. S. Winav. Englewood: Ukr. Acad. Press, 2000. 522 p.

Листування

Куліш П. О. Листи до М. Д. Білозерського/упоряд., вст. ст. і комент. О. Федорука; відп. ред. Є. Нахлік; рец. В. Івашків. Львів; Нью-Йорк: Вид-во М. П. Коць, 1997. 219 с. (Серія «Літературні пам'ятки»; вип. 3).

Окремий лист

Куліш П. О. Лист до М. Д. Білозерського від 14 вересня 1842 р., м. Київ//Листи до М. Д. Білозерського. Львів; Нью-Йорк, 1997. С. 11—12.

Дисертація

Куриленко І. А. Екзистенціалістська модель українського інтелектуального роману 20-х років XX століття: дис. ...канд. філол. наук: 10.01.01. Харків, 2007. 202 с.

Автореферат дисертації

Куриленко І. А. Екзистенціалістська модель українського інтелектуального роману 20-х років XX століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 «Українська література». Харків, 2007. 19 с.

Репринтне видання

Уваров А. С. Християнська символика. Символика древнехристиянського періода/гл. ред. протоіерей В. Вороб'єв. Москва: Правосл. Свято-Тихоновський богосл. ін-т, 2001. Репр. воспроизвед. изд. 1908 г.

Архівні документи

Для позначення пошукових даних архівного документа використовують такі скорочення слів:

Ф. (Фонд), Оп. (Опис), К. (Картон), Спр. (Справа), Од. зб. (Одиниця зберігання), Арк. (Аркуш).

Між елементами пошукових даних ставлять знак «крапка».

Бібліографічне посилання на архівний документ містить такі елементи:

- заголовок бібліографічного запису (ім'я автора);
- основну назву документа;
- відомості, що належать до назви (пояснюють і доповнюють її);
- відомості про відповідальність (містять інформацію про осіб і/або організації, які брали участь у створенні документа);
- пошукові дані архівного документа (назва архіву, номер архівного фонду, номер опису, номер справи одиниці зберігання) за списком, місцезнаходження об'єкта посилання (кількість аркушів загалом чи аркуш, на якому подано об'єкт посилання).

Назву архіву подають у вигляді аббревіатури чи скорочення, прийнятого в архівній галузі:

ЦДІАК України – Центральний державний історичний архів України, м. Київ;

ДАСБ України – Державний архів Служби безпеки України;

ЦДНТА України – Центральний державний науково-технічний архів України;

Держархів м. Києва.

Наприклад:

Діяльність історичної секції при ВУАН та зв'язаних з нею історичних установ Академії в 1929—1930 рр.//Інститут рукописів Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. Ф. Х. (Всеукраїнська Академія Наук). Спр. 1686. 30 арк.

Лист Голови Спілки «Чорнобиль» Г. Ф. Леніна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р.//ЦДАТО України. Ф. 1. Оп. 32. Пр. 2612. Арк. 63, 64, 64 зв., 71.

(Примітка: тут зв. означає, що текст архівного документа розміщено на зворотному боці аркуша).

Якщо справа (одиниця зберігання) чи певний архівний документ, який зберігають у цій справі, не має назви, її формулює дослідник. У цьому випадку назву справи подають у квадратних дужках до або після пошукових даних про документ.

Наприклад:

[Праці П. К. Грімстед]//ЦДАВО України. Ф. 14. Оп. 7. Спр. 19. 284 арк.

Або:

ЦДАВО України. Ф. 14. Оп. 7. Спр. 19. 284 арк. [Праці П. К. Грімстед].

Бібліографічне посилання на електронний ресурс

Залежно від режиму доступу електронні ресурси поділяють на електронні ресурси локальні та віддаленого доступу.

У бібліографічному посиланні на електронний ресурс локального доступу після вихідних даних подають відомості про кількість фізичних одиниць (арабськими цифрами) та вид носія інформації (наприклад, електронний оптичний диск). У дужках можна подавати відомості про вид оптичного диска (CD-R, CD-RW, DVD-R тощо).

Наприклад:

Кожухівський А. Д. Імітаційне моделювання систем масового обслуговування [Електронний ресурс]: практикум/Черкас. держ. технол. ун-т. Електрон. текст. дані. Черкаси, 2009. 1 електр. опт. диск (CD-R).

Для позначення електронної адреси електронного ресурсу віддаленого доступу в примітці дозволено замість слів «Режим доступу» (чи «Доступ»)

або їхнього еквівалента іншою мовою (наприклад, «Available from») застосовувати аббревіатури URI (Uniform Resource Identifier – Уніфікований ідентифікатор ресурсу) або URL (Uniform Resource Locator – Уніфікований покажчик ресурсу).

Якщо електронний ресурс має унікальний ідентифікатор DOI (Digital Object Identifier – Ідентифікатор цифрового об'єкта) або інший постійний ідентифікатор, замість електронної адреси цього ресурсу рекомендовано зазначати його ідентифікатор.

Інформацію про протокол доступу до електронного ресурсу (http, ftp тощо) та його електронну адресу наводять у форматі URI або URL.

Довгу електронну адресу можна переносити на наступний рядок. У цьому разі останнім у першому рядку має бути знак *скісна риска* (/).

Після електронної адреси подають відомості про дату звернення до електронного ресурсу віддаленого доступу: число, місяць, рік (у круглих дужках) після слів *дата звернення*.

Наприклад:

Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР//База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 08.02.2012).

Біланюк О. П. Сучасний стан та перспективи розвитку міжнародного туризму в українсько-польських відносинах//Економіка. Управління. Інновація: електрон. наук. фахове вид. 2012. № 2. URL: http://acohive.ubuv.gov.ua/journals/eni/2012_2/pdf/12borupv.pdf (дата звернення: 17.06.2013).

Дозволено подавати відомості про інше місцезнаходження чи форму електронного ресурсу, використовуючи слова *Також доступний* (наприклад, *Також доступний у PDF:...*) чи еквівалентні фрази (наприклад, *Відомості доступні також в інтернеті...*).

ОФОРМЛЕННЯ ПОСИЛАНЬ У ТЕКСТІ РОБОТИ

Посилання оформлюються в квадратних дужках у такий спосіб:

- без зазначення цитованої сторінки:
[Шевельов, 1988];
- із зазначенням цитованої сторінки:
[Шевельов, 1988, с. 10];
- із зазначенням суміжних цитованих сторінок:
[Шевельов, 1988, с. 10—11];
- із зазначенням різних цитованих сторінок:
[Шевельов, 1988, с. 10, 12];
- із зазначенням цитованої сторінки в багаточастинному (багатотомному, серіальному) документі:
[Шевельов, 1988, т. 1, с. 5];

- [Шевельов, 1988, вип. 1, с. 5];
- із зазначенням цитованої сторінки в періодичному виданні:
[Шевельов, 1988, № 1, с. 5];
- із зазначенням відомостей про кілька об'єктів посилань без вказівки на цитовані сторінки:
[Шевельов, 1988; Сивокінь, 2000];
- із зазначенням відомостей про кілька об'єктів посилань із вказівками на цитовані сторінки:
[Шевельов, 1988, с. 10; Сивокінь, 2000, с. 5];
[Шевельов, 1988, с. 10—11; Сивокінь, 2000, с. 5—6];
[Шевельов, 1988, с. 10, 12; Сивокінь, 2000, с. 5, 7];
- із зазначенням відомостей про кілька об'єктів посилань одночасно із зазначенням і без зазначення цитованої сторінки:
[Шевельов, 1988, с. 10; Сивокінь, 2000].

ПСЕВДОНІМИ

Треба пам'ятати, що псевдоніми письменників подаються без скорочень тільки в тексті роботи:

Леся Українка, Остап Вишня, Олена Пчілка, Дніпрова Чайка, Петро Панч, Марко Вовчок, Панас Мирний,
оскільки в такому написанні вони зафіксовані самими авторами.

Якщо ж псевдонімів було кілька, то також потрібно дотримуватися авторського написання:

Наприклад, Лариса Петрівна Косач мала, крім загальновідомого псевдоніма Леся Українка, інші псевдоніми: Л. У., Лука, Н. С. Ж., С. Д.

Іван Якович Франко користувався такими псевдонімами: Брут Хома (не можна Хома Брут), Джеджалик, Живий, Іван Живий (не можна Живий Іван), Іван Ф. (не можна Ф. Іван), Кремінь Гаврило (не можна Гаврило Кремінь) тощо.

Примітка: дізнатися про точне написання псевдонімів можна з такого джерела: Дей О. І. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI—XX ст.). Київ: Наук. думка, 1969. 559 с.

ПРАВИЛА СКОРОЧЕННЯ СЛІВ У БІБЛІОГРАФІЧНОМУ ОПИСІ

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

Назви журналів, газет, видань, що продовжуються, скорочують за встановленим зразком:

Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна –
Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна або Вісн. ХНУ ім. В. Н. Каразіна;
Вісник Харківського університету – Вісн. Харк. ун-ту;

Вопросы литературы – Вопр. лит.;
 Життя й революція – Життя й рев.;
 Літературна Україна – Літ. Україна;
 Литературная газета – Лит. газ.;
 Літературний журнал – Літ. журн.;
 Літературно-науковий вісник – ЛНВ;
 Отечественные записки – Отечеств. зап.;
 Радянське літературознавство – Рад. літературознавство;
 Слово і час – СіЧ;
 Українська хата – Укр. хата;
 Українська мова та література в школі – УМЛШ;
 Учені записки Харківського університету – Учен. зап. Харк. ун-ту;
 Филологические науки – Филол. науки;
 Червоний шлях – Черв. шлях.

Примітка: для газет потрібно зазначати число й місяць видання (назву місяця можна скорочувати).

НАЗВИ МІСЯЦІВ

українською	англійською	російською
січень – січ.	January – Jan.	январь – янв.
лютий – лют.	February – Feb.	февраль – февр.
березень – берез.	March – Mar.	март – не сокр.
квітень – квіт.	April – Apr.	апрель – апр.
травень – трав.	May – not abbr.	май – не сокр.
червень – черв.	June – not abbr.	июнь – не сокр.
липень – лип.	July – not abbr.	июль – не сокр.
серпень – серп.	August – Aug.	август – авг.
вересень – верес.	September – Sept.	сентябрь – сент.
жовтень – жовт.	October – Oct.	октябрь – окт.
листопад – листоп.	November – Nov.	ноябрь – нояб.
грудень – не скор.	December – Dec.	декабрь – дек.

НАЗВИ ВИДАВНИЦТВ

Академічне видавництво – Академвидав;
 Будівельник – не скор.;
 Видавництво Академії наук УРСР – Вид-во АН УРСР;
 Видавництво Національної Академії наук України –
 Вид-во НАН України;
 Вища школа Издательство при Харьковском университете –
 Вища шк. Изд-во при Харьк. ун-те;

Вища школа – Вища шк.;
Высшая школа – Высш. шк.;
Военное издательство – Воениздат;
Государственное литературное издательство – Гослитиздат;
Государственное издательство художественной литературы –
Гос. изд-во худож. лит.;
Державне видавництво України – Держвидав України або ДВУ;
Державне видавництво художньої літератури – Держвидав худож. літ.;
Детская литература – Дет. лит.;
Издательство Академии наук СССР – Изд-во АН СССР;
Издательство иностранной литературы – Изд-во иностр. лит.;
Искусство – не скор.;
Книга – не скор.; не скор.;
Книгоспілка – не скор.;
Книжное издательство – Кн. изд-во;
Книжково-журнальне видавництво – Кн.-журн. вид-во;
Література і мистецтво – ЛіМ;
Наукова думка – Наук. думка;
Прогресс – не скор.;
Просвещение – не скор.;
Радянська школа – Рад. шк.;
Радянський письменник – Рад. письменник;
Советский писатель – Сов. писатель;
Український письменник – Укр. письменник;
Университетское – не скор.;
Художественная литература – Худож. лит.

**Місце видання (переважно, це назва міста) подається
без скорочення.**

ОСНОВНІ ПРАВИЛА СКОРОЧЕННЯ СЛІВ У БІБЛІОГРАФІЧНОМУ ОПИСІ

Скороченню підлягають різні частини мови. Те саме скорочення застосовується для всіх граматичних форм того самого слова, незалежно від роду, числа, відмінка, часу.

Наприклад:

до нашої (до нової) ери – до н. е.;
сантиметр – см;
науково-дослідний інститут – НДІ;
науково-технічна інформація – НТІ.

Для скорочення слів застосовують:

– *відсікання* (скорочення слова відкиданням двох або більше літер у кінці слова);

– *стягування* (скорочення слова вибіркоvim пропусканням приголосних та голосних літер);

– *поєднання цих прийомів*.

Після скорочення повинно залишатися не менше двох літер, незалежно від прийому, який використовується.

Після відсікання крапка ставиться.

Після стягування крапка не ставиться.

Наприклад:

адміністрація – адмін.;

гривня – грн

Скорочення слова до однієї літери допускається тільки для загально-прийнятих скорочень та окремих слів.

Наприклад:

рік (роки) – р. (рр.);

сторінка – с.

Під час скорочення іменників ураховуються відмінкові закінчення однини або множини.

Наприклад:

інститут – ін-т;

інститути – ін-ти.

Прикметники й дієприкметники, що закінчуються на:

-авський	-ений	-іальний	-овський
-авчий	-ельський	-івний	-огічний
-адський	-енський	-івський	-одський
-ажний	-ентальний	-ійний	-ольський
-азький	-енький	-ійський	-омічний
-айський	-ерський	-ільний	-оньський
-альний	-еський	-ільський	-орський
-альський	-ецький	-інський	-ський
-аний	-євий	-ірський	-уальний
-анський	-ивний	-істий	-чий
-арський	-инський	-ічий	-яний
-ативний	-ирський	-ічний	-янський
-атський	-истий	-кий	
-афічний	-иський	-ний	
-ацький	-ицький	-ній	
-евий	-ичий	-ований	
-ейський	-ичний	-овий	
-ельний			
-енний			

скорочують відсіканням цієї частини слова.

Прикметники, що закінчуються на *-графічний*, *-логічний*, *-номічний*, *-навчий*, скорочують відсіканням частини *-афічний*, *-огічний*, *-омічний*, *-авчий*.

Наприклад:

філологічний – філол.;

краєзнавчий – краєзн.

Прикметники, утворені від власних імен, скорочуються відсіканням частини *-ський*.

Наприклад:

франківський – франків.

Якщо відсіченій частині слова передує літера *й* або *голосна*, то під час скорочення слова зберігають наступну за нею приголосну.

Наприклад:

червоний – червон.;

олійний – олійн.

Якщо скороченню підлягає одна літера, то слово не скорочують.

Наприклад:

вчений – вчен., *але* вчена – не скорочується;

вищий – вищ., *але* вища – не скорочується.

Якщо відсіченій частині слова передує апостроф, то під час скорочення слова зберігають наступні за ним голосну й приголосну літери.

Наприклад:

слов'янський – слов'ян.

Якщо відсіченій частині слова передує літера *ь*, то скорочувати слово потрібно на приголосній літері, що стоїть перед нею.

Наприклад:

грецький – грец.;

сільський – сіл.

Якщо відсіченій частині слова передує подвоєна приголосна літера, то під час скорочення слова зберігають одну з приголосних.

Наприклад:

іменний – імен.;

щоденний – щоден.

Якщо слово може скорочуватися відсіканням різної кількості літер, то відсікається максимальна кількість.

Наприклад:

фундаментальний – фундам. (а не фундаментал., фундамент.);

експериментальний – експерим. (а не експериментал., експеримент.).

У складних іменниках, що пишуться через дефіс, відсікання здійснюється в кожному складнику.

Наприклад:

словник-довідник – слов.-довід.

Під час скорочення прикметників, утворених від географічних назв і назв народів, як у географічному, так і в адміністративному значенні, зберігають найповнішу для розуміння форму скорочення.

Наприклад:

грузинський народ – грузин. народ;
ніжинський інститут – ніжин. ін-т;
Бориспільський район – Бориспіль. р-н;
Луганська область – Луган. обл.

Однокореневі прикметники й дієприкметники, що відрізняються лише префіксом, скорочуються однаково.

Наприклад:

карпатський – карпат.;
закарпатський – закарпат.;
прикарпатський – прикарпат.

У географічних назвах, що пишуться через дефіс, відсікають другий складник, якщо він має закінчення *-ський*.

Наприклад:

місто Корсунь-Шевченківський – м. Корсунь-Шевченків.

Географічні назви, що є складними іменниками та пишуться через дефіс, не підлягають скороченню.

Наприклад:

Івано-Франківськ.

У складних прикметниках, що пишуться через дефіс, відсікання здійснюється в кожному складнику або в одному з них відповідно до загальних правил скорочень.

Наприклад:

фізико-математичний – фіз.-мат.;
греко-католицький – греко-католиц.

У складних прикметниках, що пишуться разом, відсікають другу частину слова відповідно до загальних правил.

Наприклад:

лісогосподарський – лісогосп.;
кримськотатарський – кримськотатар.

Ініціальна аббревіація записується початковими літерами без крапок.

Наприклад:

творче об'єднання – ТО;
акціонерне об'єднання – АО;
публічне акціонерне об'єднання – ПАО

ПРИКЛАДИ СКОРОЧЕННЯ СЛІВ, ЩО ЧАСТО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ В БІБЛІОГРАФІЧНОМУ ОПИСІ

А

абетка – абет.
автобіографія – автобіогр.
автор – авт.
автореферат – автореф.
авторський аркуш – авт. арк.
адаптація – адапт.
академік – акад. (при прізвищі)
академія – акад.
алфавіт – алф.
альманах – альм.
американський – амер.
аналітичний – аналіт.
англійський – англ.
анотація – анот.
антологія – антол.
аркуш – арк.
архів – арх.
асоціація – асоц.
аспірант – асп.

Б

Без видавництва – Б. в. (в бібліографічному описі)
Без даних – Б. д. (в бібліографічному описі)
Без місця – Б. м. (в бібліографічному описі)
Без року – Б. р. (в бібліографічному описі)
біблійний – біблійн.
бібліографія – бібліогр.
бібліотека – б-ка (скорочується в заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка)
бібліотечний – бібл.
біографія – біогр.
болгарський – болг.
брошура – брош.
будинок – б. (при цифрах)
бюлетень – бюл.

В

введення – введ. (увед.)

вдосконалення – вдоскон. (удоскон.)

вивчення – вивч.

видавництво – вид-во (скорочується в заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка)

видання – вид.

викладач – викл. (при прізвищі або назві установи)

виконання – викон.

використання – використ.

виникнення – виникн.

виправлення – випр.

випуск – вип.

высший – высш.

вихідні дані – вих. дані

вищий – вищ.

відбиток – відб.

відділення – від-ня

відкриття – відкр.

відомості – відом.

відповідальний – відп.

відродження – відродж.

відсоток – % (умовна позначка при цифрах)

вік – в. (у значенні *століття* та при цифрах)

віршований – віршов.

вісник – вісн.

вітчизняний – вітчизн.

включаючи (включно) – включ.

внутрішній – внутр.

вчений – вчен.

Г

газета – газ. (скорочується в заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка)

глава – гл. (при цифрах)

глобальний – глобал.

головний – голов.

государственный – гос.

гравюра – грав.

грам – г

гривня – грн

громадський – громад.

гуманітарний – гуманіт.

Д

демократія – демокр.

депонований – депон.

депутат – деп.

державний – держ. (скорочується в заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка)

дивись – див.

дисертація – дис.

діяльність – діяльн.

довідник – довід.

додаток – дод.

доклад – докл.

доктор – д-р (у назві вченого ступеня)

документ – док.

документальний – докум.

доопрацьований – доопрац.

доповідь – доп.

доповнення – допов.

дополнение – доп.

допоміжний – допом.

дослідження – дослідж.

доцент – доц. (при прізвищі або в назві установи)

драматичний – драм.

другие – др.

друкарня – друк.

духовний – духовн.

Е

енциклопедія – енцикл.

Є

європейський – європ.

Ж

журнал – журн. (скорочується в заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка)

журналіст – ж-ст

З

завідувач (завідуючий) – зав. (при назві установи, посади)

загальний – заг.

заглавие – загл.

закінчення – закінч.

заклад – закл.
записки – зап. (у значенні *наукові роботи*)
зареєстрований – зареєстр.
заслужений – засл.
засновник – засн.
застосування – застосув.
заступник – заст. (при назві посади)
затверджений (затверджено) – затв.
зауваження – заув.
західний – зах.
збірник (збірка) – зб.
здобуття – здоб.
зібрання – зібр.
зображення – зобр.

І

із (зі) змінами – із (зі) змін.
известия – изв.
издание – изд.
издательство – изд-во
изложение – излож.
иллюстрация – ил.
ілюстрація – ілюстр.
індивідуальний – індивід.
іноземний – інозем.
інститут – ін-т
інтенсивний – інтенс.
інформація – інформ.
исследование – исслед.
історичний – іст. (скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка)
історіографія – історіогр.
і так далі – і т. д.
і таке інше – і т. ін.

К

кандидат – канд.
каталог – кат.
кафедра – каф.
керівник – кер.
кількість – к-сть
кінофільм – кф

класифікація – класиф.

класичний – класич.

книга (книжка, книжечка) – кн.

колектив авторів – кол. авт.

количество – кол-во

коментар – комент.

комічний – коміч.

комісія – коміс.

конгрес – конгр. (скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка)

конференція – конф. (скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка)

концепція – концеп.

копія – коп.

критичний – критич.

ксерокопія – ксерокоп.

культурний – культ.

Л

лексичний – лекс.

ліричний – лірич.

література – л-ра

літературний – літ. (також у назвах видавництв)

М

магістральний – магістрал.

максимальний – макс.

масштаб – м-б

методичний – метод. (скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка)

мистецтво – мистец.

мистецтвознавство – мистецтвознав.

мільйон – млн

мільярд – млрд

мінімальний – мін.

місто – м. (при назві)

міністерство – м-во (скорочується також у заголовку опису)

місяць – міс.

монографія – моногр.

моральний – морал.

Н

навчальний – навч.

наприклад – напр.

народознавство – народознав.

народження – народж.

народний – нар.

наступний – наст.

науковий – наук. (скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка)

науково-дослідний – н.-д.

научно-исследовательский – н.-и.

научный – науч.

національний – нац. (скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка)

О

об'єднання – об-ня (скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка)

обкладинка – обкл.

область – обл.

образотворчий – образотв.

обробка – оброб.

общество – о-во

окремий аркуш – окр. арк.

оповідання – оповід.

опрацював – опрац.

опрацювання – опрацюв.

опублікований – опублік.

опублікував – опубл.

організація – орг.

оригінал – ориг.

ответственный – отв.

отдел – отд.

офіційний – офіц.

оформлення – оформ.

П

пан (пані) – п. (при прізвищі)

перевидання – перевид.

перевод – пер.

переглянутий – перегл.

передмова – передм.

переклад – пер. (при прізвищі)
переробка – перероб.
перероблено – переробл.
перспективний – персп.
письменник – письм.
під керівництвом – під керівн.
підготовка – підготов.
підготував – підгот.
підзаголовок – підзаг.
підписано до друку – підп. до друку
підручник – підруч.
повідомлення – повідомл.
поетичний – поетич.
показчик (показник) – показч. (показн.)
полемічний – полем.
популярний – попул.
портрет – портр.
посібник – посіб.
початковий – почат.
пояснення – поясн.
праці – пр. (у значенні *наукові роботи*)
предметний – предм.
пригодницький – пригод.
приклад – прикл.
приложение – прил.
примірник – пр. (при цифрах)
примітка – прим.
присвячується – присвяч.
проблема – пробл.
програма – прогр.
продовження – продовж.
професор – проф. (при прізвищі)
професорсько-викладацький – проф.-викл.
псевдонім – псевд.
публікація – публ.
публіцистика – публіц.

Р

редактор – ред.
редакція – ред.
резюме – рез.
рекомендательный – рек.

рекомендаційний – реком.
рекомендація – рек.
релігійний – реліг.
репринт – репр.
ретроспективний – ретросп.
реферат – реф.
рецензія – рец.
розвиток – розв.
розділ – розд.
розповсюдження – розповсюдж.
розробка – розроб.
розроблено – розробл.
розширений – розшир.
рубрика – рубр.
рукописний – рукоп.

С

сатиричний – сатир.
сборник – сб.
святий – св.
серія – сер.
сесія – сес.
систематичний – сист.
складання – склад.
скорочення – скор.
словник – слов.
слово – сл.
слов'янський – слов.
службовий – служб.
собрание – собр.
составитель – сост.
соціальний – соц.
соціологія – соціол.
спеціальність – спец.
співавтор – співавт.
старший – старш.
стаття – ст.
сторінка – с.
стораниця – с.
суспільний – суспіл.
суспільство – сусп-во
східний – сх.

Т

та інші – та ін.

таблиця – табл.

творчий – творч.

тези – не скорочується

тезиси – тез.

теоретичний – теорет. (скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка)

тиждень – тижд.

типографія – тип.

тисяча – тис.

титульний аркуш – тит. арк.

товариство – т-во (скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка)

том (томи) – т. (тт.) (при цифрах)

транскрипція – транскр.

транслітерація – трансліт.

труды – тр.

У

уведення (введення) – увед. (введ.)

удосконалення (вдосконалення) – удоскон. (вдоскон.)

указатель – указ.

укладач – уклад.

укладено – уклад.

українознавство – українознав.

умовний друкований аркуш – ум. друк. арк.

університет – ун-т (скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка)

університетський – унів.

упорядкував – упоряд.

упорядкування – упорядкув.

упорядник – упоряд. (при прізвищі)

уривок – урив.

учасник – учасн.

Ф

факсиміле – факс.

факультет – ф-т

філологія – філол.

філософія – філос.

формування – формув.

фортепіано – ф-но
фрагмент – фрагм.
футляр – футл.

Х

християнський – христ.
художник – худож. (при прізвищі)

Ц

церковний – церк.
цитований – цит.

Ч

часопис – часоп. (при цифрах)
частина – ч.
число – чис.
член-кореспондент – чл.-кор. (при прізвищі та назві установи)

Ш

школа – шк.

Щ

щоденний – щоден.
щомісячний – щомісяч. (в описі періодичних видань)
щорічний – щоріч. (в описі періодичних видань)
щотижневий – щотиж. (в описі періодичних видань)

Ю

ювілейний – ювіл.

СКОРОЧЕННЯ, ВИКОРИСТОВУВАНІ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

abbr.; abbrev. (abbreviated) – скорочений; (abbreviation) – скорочення;
ab init. (ab initio *лат.*) – спочатку;
AC (ante Christum *лат.*) – до нової ери;
AD (Anno Domini *лат.*) – нової ери;
BC (before Christ) – до нової ери;
app (appendix *лат.*) – додаток;
c (century) – століття; (chapter) – глава, розділ (також й інші способи скорочення: **ch.**; **chap.** – глава, розділ);
cf (confer *лат.*) – порівняй;
deg. (degree) – ступінь;
Dram. Pers. (dramatis personae *лат.*) – дійові особи;
ed. (editor) – редактор;

ed. (edition) – видання;
ib., ibid (ibidem *лат.*) – там само;
id. (idem *лат.*) – те саме;
ie. (id est *лат.*) – тобто;
ital. (italics) – курсив;
mo. (month) – місяць;
mos. (months) – місяці;
MS (manuscript) – рукопис;
MSS (manuscripts) – рукописи;
No. (number) – номер;
nor (numbers) – номери;
obs. (obsolete) – застарілий;
p. (page) – сторінка;
p. (part) – частина;
par. (paragraph) – параграф;
Ph.D. (Doctor of Philosophy) – доктор філософії;
phr (phrase) – фраза;
p.p. (pages) – сторінки;
pref. (preface) – передмова;
Prof. (Professor) – професор;
quot. (quotation) – цитата;
usu; usual (usually) – звичайно;
vol. (volume) – том;
yr; yrs (year(s)) – рік; роки.

ВИМОГИ ДО КУРСОВОЇ РОБОТИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Курсова робота для студентів заочної форми навчання є *формою поточного контролю самостійної роботи з відповідної дисципліни.*

Обсяг курсової роботи й кількість позицій у списку використаної літератури варіюються залежно від курсу, на якому навчається студент.

IV курс – 10–15 сторінок; 5–10 джерел;

V курс – 20–25 сторінок; 15–20 джерел;

VI курс – 30–35 сторінок; 25–30 джерел.

У вступі до курсової роботи (за умови збереження інших позицій) *можна не акцентувати на актуальності дослідження та науковій новизні одержаних результатів*, оскільки завдання, які виконує студент заочної форми навчання, скромніші порівняно з завданнями, що їх виконують у науковому семінарі студенти денної форми навчання.

Зазвичай ідеться про оволодіння навичками роботи з художнім (іншим) текстом, науково-теоретичними джерелами, науковими термінами, поняттями, категоріями, про вироблення культури літературознавчого/мовознавчого аналізу.

Пишучи про зв'язок *курсової роботи з науковими програмами, планами, темами*, студент не зазначає назви наукового семінару.

Наприклад:

«Курсову роботу виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри історії української літератури Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна ”Жанрово-стильові особливості та поетика української літератури IX—XXI століть”».

Практичним значенням одержаних результатів можуть бути:

- навички роботи з науково-теоретичною літературою;
- навички роботи з художнім (іншим) текстом;
- уміння логічно, чітко, аргументовано викладати власні спостереження;
- уміння структурувати роботу тощо.

Переважно, рубрики вступу до курсової роботи – «Апробація результатів роботи», «Публікації» – випускаються, оскільки йдеться про початковий етап осягнення специфіки літературознавчого/мовознавчого аналізу.

Допускаються роботи, пов'язані з оглядом літератури з певної проблеми або реферуванням джерел.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015. Вид. офіц./ Національний стандарт України. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 16 с.
2. Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила/розроб. Л. В. Мухітдінова, Г. М. Плїса, Г. П. Нелїна. Київ: Держстандарт України, 1998. 25 с.
3. Матвєєва Т. С. Курсова, дипломна, магістерська робота: етапи виконання, структура, правила оформлення, норми бібліографічного опису: Методичний посібник для студентів філологічного факультету. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008. 74 с.
4. Мюллер В. К., Дашевская В. Л., Каплан В. А., Новый англо-русский словарь, 9-е изд. Москва: Рус.яз., 2002. 880 с.

Навчальне видання

Матвєєва Тетяна Степанівна

**КУРСОВА, КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА:
ЕТАПИ ВИКОНАННЯ, СТРУКТУРА, ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ,
НОРМИ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ**

**Навчально-методичний посібник
для студентів філологічного факультету**

Коректор *Б.О.Хільська*
Комп'ютерне верстання *Н. Є. Пруднік*
Макет обкладинки *І. М. Дончик*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 3,92. Наклад 150 пр. Зам. № 123/18

Видавець і виготовлювач
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009

Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна
Тел. 705-24-32